

**TÜRK İMALAT SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ
UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ VE AVRUPA
BİRLİĞİ UYUM SÜRECİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Murat SARIKAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MAKİNE EĞİTİMİ**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OCAK 2010
ANKARA**

Murat SARIKAYA tarafından hazırlanan TÜRK İMALAT SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ VE AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ

.....

Tez Danışmanı, Makine Eğitimi

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliğı ile Makine Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mahmut GLESİN

Makine Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Ulvi ŐEKER

Makine Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Ferhat GL

Metal Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim ÇİFTÇİ

Makine Eğitimi, Karabük Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ

Makine Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Tarih : 14 / 01 / 2010

Bu tez ile G.. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Bilal TOKLU

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Murat SARIKAYA

**TÜRK İMALAT SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ
UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ VE AVRUPA
BİRLİĞİ UYUM SÜRECİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Murat SARIKAYA

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak 2010**

ÖZET

Bu çalışmada, imalat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliği belirlenerek, ülkemizde yapılan çalışmaların Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda biri kamu sektöründe, diğeri özel sektörde olmak üzere iki büyük sanayi kuruluşumuzda araştırma yapılmıştır. Araştırma yapılırken işletmede çalışan yönetici ve işçilerle birebir görüşülmüş ve daha sonra çalışanlar üzerinde istenen verileri elde etmek amacıyla iki ayrı anket uygulanmıştır. İlk anket, işletmenin genel bilgilerine ulaşmak amacıyla yöneticilere uygulanmıştır. İkinci anket ise işletmede iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarını görmek amacıyla işçilere uygulanmıştır. Anket soruları hazırlanırken imalat sektörünün genel yapısı dikkate alınarak, A sınıfı sertifikaya sahip iş güvenliği uzmanları, istatistik uzmanları ve imalat sektörü çalışanlarının görüşleri dikkate alınmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen veriler SPSS 15.0 programına aktarılarak araştırmanın güvenirlilik analizi için test edilmiştir. Daha sonra verilerin güvenirliliğinden emin olunmuş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda imalat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği alanında bazı olumlu uygulamalar olmasına rağmen bazı uygulamalarda eksiklikler olduğu görülmüştür. Ayrıca ülkemizde Avrupa Birliği'ne uyum

süreci çerçevesinde bir takım yasalar çıkarılmasına rağmen bu yasaların uygulanmasında da eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Bilim Kodu : 708.3.028
Anahtar Kelimeler : İmalat sektörü, işçi sağlığı, iş güvenliği, iş kazaları, Avrupa Birliği
Sayfa Adedi : 90
Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ

**DETERMINATION OF THE EFFICIENCY OF OCCUPATIONAL HEALTH
AND SAFETY IMPLEMENTATIONS IN TURKISH MANUFACTURING
INDUSTRY AND EVALUATION OF THEM WITHIN THE INTEGRATION
PROCESS TO THE EUROPEAN UNION**

(M.Sc. Thesis)

Murat SARIKAYA

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

January 2010

ABSTRACT

In this study, it has been intended that works in our country which are evaluated process the European Union compliance framework by determining of efficiency of applications occupational health and safety in manufacturing sector. For this aim, a research study has been accomplished in two big industrial institution one of which is public sector and other is private sector. During the research the management and workers were interviewed face to face, then two different poll was applied on the employees for obtaining the required data. For reaching general information of institution first poll has been applied on the management. Second poll has been applied on the workers in order to observe the applications of occupational health and safety in the institution. As poll questions were being prepared, general structure of manufacturing sector, ideas of experts of occupational safety who has A class certificate, experts of statistics and employees of manufacturing sector have been taken into consideration. In the study, obtained data has been tested by translating to the SPSS 15.0 program for safety analysis. After being sure for the reliability of data, obtained results have been evaluated. In the conclusion of evaluations, in the manufacturing sector, although there are several positive applications in the occupational health and safety area, it has been determined

that there are deficiencies in some applications. Moreover, in our country, although some legislation has been prepared regarding the process of European Union compliance framework, deficiencies have been determined in the applications of these laws.

Science Code	: 708.3.028
Key Words	: Manufacturing sector, worker health , occupational safety, occupational accidents, European Union
Page Number	: 90
Adviser	: Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca çok değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren Hocam Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ'ye yine tecrübelerinden faydalandığım iş güvenliği uzmanı M. Atilla BARUTÇU'ya, Müftüoğlu Makine Sanayi işletme müdürü Ekrem MÜFTÜOĞLU'na, MKEK çalışanlarına, Ulusoy Elektrik çalışanlarına, Sinop Üniversitesi Meslek Yüksek Okulunda görevli tüm çalışma arkadaşlarıma, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ailem ve çok değerli arkadaşım Güven MERAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	2
2.1. Literatür Araştırmasına Giriş	2
2.2. Yapılan Çalışmalar	2
2.3. Literatür Araştırmasının Değerlendirilmesi	8
3. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMI	10
3.1. Tanımı	10
3.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Temel İlkeleri	10
4. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ	13
5. İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI	16
5.1. İş Kazaları	16
5.1.1. İş kazalarının tanımı	16
5.1.2. İş kazalarının nedenleri	16
5.2. Meslek Hastalıkları	20

Sayfa

5.2.1. Meslek hastalıklarının tanımı	20
5.2.2. Meslek hastalıklarının nedenleri	21
6. YÖNETİM SİSTEMLERİ.....	22
6.1. Yönetim Sistemleri Standartları.....	22
6.1.1. TS 18001 İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri-şartlar.....	22
6.1.2. TS 18001 İş sağlığı ve güvenliği yönetim sisteminin avantajları.....	24
6.1.3. BS 8800 İş sağlığı ve güvenliği yönetim rehber standardı	24
7. AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNCE TÜRKİYE’DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ.....	26
7.1. Ulusal Programlarda İş Sağlığı ve Güvenliği	26
7.1.1. Ulusal program (2001)	26
7.1.2. Ulusal program (2003)	29
7.2. Karşılıklı Hazırlanan Belgeler Çerçevesinde Uyuma Yönelik Değişimler.....	29
7.2.1. 4857 sayılı yeni iş kanunu.....	29
7.2.2. Direktiflere uyum amaçlı çıkarılan yönetmelikler	34
8. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	36
8.1. Araştırmanın Amacı	36
8.2. Araştırmanın Modeli, Kapsamı ve Varsayımları	36
8.3. Veri Toplama Aracı.....	36
8.4. Bulgular ve Değerlendirme	37
8.4.1. Firmaların genel özellikleri	37
8.4.2. Demografik veriler	38

Sayfa

8.4.3. Firmaların iş kazaları ve meslek hastalıkları oluşum nedenlerine ilişkin sonuçları	41
8.4.4. Firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve etkinlik düzeyinin belirlenmesine ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar arası güvenilirlik analizi	46
8.4.5. Firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve etkinlik Düzeyinin belirlenmesine ilişkin sonuçları	47
9. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKLAR.....	77
EKLER.....	81
EK-1 Anket Formu-1.....	82
EK-2 Anket Formu-2.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	90

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 7.1. Uyum sürecinde kabul edilen ve yayınlanan yönetmelikler.....	35
Çizelge 8.1. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı... ..	38
Çizelge 8.2. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı	38
Çizelge 8.3. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının yaşlarına göre dağılımı	39
Çizelge 8.4. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının yaşlarına göre dağılımı	39
Çizelge 8.5. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının uzmanlık alanlarına göre dağılımı	40
Çizelge 8.6. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının uzmanlık alanlarına göre dağılımı.....	40
Çizelge 8.7. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının çalışma süreleri....	41
Çizelge 8.8. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının çalışma süreleri	41
Çizelge 8.9. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri	42
Çizelge 8.10. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri	42
Çizelge 8.11. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri-2	43
Çizelge 8.12. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri-2	44
Çizelge 8.13. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre meslek hastalıklarının oluşum sebepleri.....	45
Çizelge 8.14. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre meslek hastalıklarının oluşum sebepleri.....	45

Çizelge	Sayfa
Çizelge 8.15. MKEK’ de uygulanan anketin güvenirlilik analizi	46
Çizelge 8.16. Ulusoy Elektrik’ de uygulanan anketin güvenirlilik analizi	46

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. İş kazalarının sektörlere göre dağılımı.....	9
Şekil 4.1. İş kazası maliyetleri buzdağı örneği	14
Şekil 5.1. Kaza zinciri için domino taşları örneği.....	17
Şekil 5.2. Doğrudan veya dolaylı kaza nedenleri şeması.....	19
Şekil 6.1. BS 8800 İş sağlığı ve güvenliği yönetim rehberi.....	25
Şekil 8.1. Kamu kurumu çalışanlarının, işletme içerisinde personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilip verilmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı.....	48
Şekil 8.2. Özel kurum çalışanlarının, işletme içerisinde personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilip verilmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı.....	49
Şekil 8.3. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanıp sağlanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı.....	50
Şekil 8.4. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanıp sağlanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	50
Şekil 8.5. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlenip denetlenmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı	51
Şekil 8.6. Özel kurum çalışanlarının, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlenip denetlenmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı	52
Şekil 8.7. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizlerinin yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı.....	53
Şekil 8.8. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizlerinin yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	53

Şekil	Sayfa
Şekil 8.9. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemede etkili olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	54
Şekil 8.10. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemede etkili olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	55
Şekil 8.11. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede makine ve teçhizatın kontrolünün periyodik olarak yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	56
Şekil 8.12. Özel kurum çalışanlarının, işletmede makine ve teçhizatın kontrolünün periyodik olarak yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	56
Şekil 8.13. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sistemi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	57
Şekil 8.14. Özel kurum çalışanlarının, işletmede meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sistemi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	58
Şekil 8.15. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vs. olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	59
Şekil 8.16. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vs. olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	59
Şekil 8.17. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş yeri hekimi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	60
Şekil 8.18. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş yeri hekimi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	61
Şekil 8.19. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutulup tutulmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	62

Şekil	Sayfa
Şekil 8.20. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutulup tutulmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	62
Şekil 8.21. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizde risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıp ve bunların uygulanıp uygulanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	63
Şekil 8.22. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizde risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıp ve bunların uygulanıp uygulanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	64
Şekil 8.23. Kamu kurumu çalışanlarının, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	65
Şekil 8.24. Özel kurum çalışanlarının, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı	65
Şekil 8.25. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz? sorusuna verdikleri cevapların oranı	66
Şekil 8.26. Özel kurum çalışanlarının, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz? sorusuna verdikleri cevapların oranı	67
Şekil 8.27. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizin iş kazalarını önlemek için konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz? sorusuna verdikleri cevapların oranı	68
Şekil 8.28. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizin iş kazalarını önlemek için konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz? sorusuna verdikleri cevapların oranı	68
Şekil 8.29. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş yerinde etkili bir şekilde görülüp görülmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı	69
Şekil 8.30. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş yerinde etkili bir şekilde görülüp görülmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı	70

Şekil	Sayfa
Şekil 8.31. Kamu kurumunda çalışanlara yöneltilen tüm soruların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları üzerindeki etkinliği	70
Şekil 8.32. Özel kurumda çalışanlara yöneltilen tüm soruların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları üzerindeki etkinliği	70
Şekil 9.1. Kamu sektörünün İSG uygulamalarında yeterli olduğu uygulamalar	72
Şekil 9.2. Özel sektörün İSG uygulamalarında yeterli olduğu uygulamalar	72
Şekil 9.3. Kamu sektörünün İSG uygulamalarında yetersiz olduğu uygulamalar.....	73
Şekil 9.4. Özel sektörün İSG uygulamalarında yetersiz olduğu uygulamalar	74

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklama

X

Ortalama değer

s

Standart sapma

r

Korelasyon değeri

Kısaltmalar

Açıklama

AB

Avrupa Birliği

ILO

Uluslararası Çalışma Örgütü

GSMH

Gayri Safi Milli Hasıla

SGK

Sosyal Güvenlik Kurumu

MKEK

Makine Kimya Endüstrisi Kurumu

İSG

İş Sağlığı ve Güvenliği

ESTAŞ

Eksantrik Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

TÜDEMSAŞ

Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayi Anonim Şirketi

İGA

İş Güvenliği Analizleri

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

OHSAS

Occupational Health Safety Advisory Services

İSİG

İş Sağlığı ve İş Güvenliği

CNC

Computer Numeric Contro

YODÇEM

Yakın ve Ortadoğu Çalışma Eğitim Merkezi

SSK

Sosyal Sigortalar Kurumu

TAIEX

Technical Assistance and Information Exchange

1. GİRİŞ

İş sağlığı ve güvenliği, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında çeşitli nedenlerden (fiziksel, kimyasal, biyolojik, mekanik, ergonomik ve psikososyal) kaynaklanan sağlığa ve güvenliğe zarar verebilecek koşullardan çalışanları ve bulunan diğer üçüncü tarafları korumak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalar bütünüdür. İş sağlığı ve güvenliğinin en önemli özelliği; plansız bir önlemler dizisi olmayıp, başlı başına bir teknik olmasıdır. Bu teknik öncelikle çalışanın iş gücünü korumayı amaçlar. İş yerindeki üretim faktörlerinin (makineler, hammadde, bina, tesisat vb.) bozulmasının ve zarar görmesinin önlenmesi de iş sağlığı ve güvenliğinin yöneldiği diğer alanlardır. İş sağlığı ve güvenliği konusu farklı bilim dallarının birlikte eğildiği bir konudur. Mühendislik bilimleri, hukuk, ekonomi, sosyal bilimler, ergonomi, istatistik ve matematik gibi bilim dalları konuya farklı açılardan katkıda bulunan bilim dalları arasındadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) nün yaptığı değerlendirmelere göre her yıl dünyada milyonlarca çalışan yaralanmakta, hastalanmakta, sakat kalmakta veya hayatını kaybetmektedir. Ayrıca yine yapılan değerlendirmelere göre iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu ortaya çıkan maliyet ülkelerin Gayri Safi Milli Hâsıllarının %1'i ile %3'ü arasında değişmektedir. Ancak ülkemizde bu durum maalesef daha da kötüdür. ILO' nun yaptığı çalışmalara göre ülkemiz iş kazaları sayısı bakımından Avrupa Birliği ülkeleri arasında ilk sırada gelmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu verilerinden faydalananarak, meydana gelen bu kazalar, sektörlere göre incelendiğinde ilk sırada makine-imalat sektörü gelmektedir. Ayrıca, adaylık sürecini yaşadığımız Avrupa Birliği de kurulduğu günden bu yana iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili küresel bir yaklaşıma ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu nedenle, Avrupa Birliği bu konuya özel bir ilgi göstererek üye devletlerin ve üyelik sürecindeki devletlerin bu konudaki çalışmalarını yakından takip etmektedir.

Bu tezin amacı, işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğini ortaya koyarak, yapılan bütün çalışmaları Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde değerlendirmektir.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Literatür Araştırmasına Giriş

2000’li yıllardan başlayarak günümüze kadar geçen süre içerisindeki çalışma yaşamı incelendiğinde, en önemli sorunun, gerek Türkiye’de gerekse Avrupa Birliği üye ülkelerinde, iş sağlığı ve iş güvenliği başlığı altındaki sorunlar olduğu net olarak gözlenmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında, bu konudaki sorunların sanayileşen veya bu yolda ilerleyen ülkelerde benzerlik gösterdiği daha iyi anlaşılabacaktır. Sanayi devriminden bu yana sanayileşen her ülkede, iş sağlığı ve güvenliği sosyal bir mesele olarak güncelliğini korumaktadır. Tüm ülkeler, sosyal devlet anlayışı içinde bu güncel soruna yaklaşmalı, güçlü ve kararlı adımlar atmalıdır. Ancak, bu anlayış ile var olan, hızla değişen ve gelişen teknolojinin yenilerini eklediği iş kazaları ve meslek hastalıkları önlenemez. Gerek yerli gerekse yabancı sermaye, emek faktörünün artı değeri azaltan bir faktör olmadığını, aksine, insanca koşullar altında çalıştırıldığında, iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili gerekli önlemler alındığında daha verimli, daha kaliteli ve uzun soluklu performans göstereceğinin bilincine vardığında bu güncel sorun daha az konuşulur hale gelecektir. Ulusal ve uluslararası kuruluşların da, emek faktörünün üretim çemberinde çok önemli bir halka olduğunu vurgulaması ve ülkelerin ekonomik programlarında maliyeti arttıran bir etken değil, aksine, karın maksimize edilmesinde en önemli etken olduğunun vurgulanması önemlidir. Bu güncel sorunla ilgili dirsek teması olan tüm kurum, kuruluş ve örgütlenmelerin hem işçiyi, hem işvereni, hem de yasa koyucuları bilinçlendirmesi iş sağlığı ve iş güvenliği sorunlarının çözümünde kilit rol oynamaktadır.

2.2. Yapılan Çalışmalar

Elton Mayo ve arkadaşları tarafından iş sağlığı ve güvenliği üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışma ile iş yerlerinde çevresel ve biyolojik ölçümler, işyeri hekiminin bulunması, ses, gürültü, ısı, ışık gibi olumsuz etkiye bulunabilen fiziksel kötü koşulların giderilmesi, teknik donanımın geliştirilmesi gibi önlem ve

iyileştirmelerin insan sağlığı ve güvenliği açısından önemli ve fakat yeterli olmadığını ortaya koymuştur [1].

Andreoni Diego ve arkadaşları tarafından iş kazalarında buzdağı örneği çalışması yapılarak kazaların görünen ve görünmeyen maliyetlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Suyun üzerindeki görünen kısım görünür maliyeti, suyun altında kalan kısım ise görünmeyen maliyeti ifade etmektedir. Sonuç olarak asıl önemli maliyetin buzdağının üzerinde görünen kısmında değil, suyun altında kalan kısmında olduğu görülmüştür. [2].

Uz tarafından işletmelerde işçi sağlığı ve iş güvenliği uygulamalarının etkinliğini belirlenmeye yönelik olarak mermer fabrikalarında bir çalışma yapılmıştır. Sonuç olarak, işletmelerde işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında yapılacak olan çalışmaların etkinliği konunun süreklilik içeren bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasına bağlı olduğu, buna paralel olarak, ülkemizde uygulamalarda eksik olan kısmın ise bu sürekliliğin sağlanamadığı olarak ortaya konulmuştur [3].

Güngör, talaşlı üretim sanayinde iş sağlığı ve güvenliği kavramının toplam kalite yönetimi açısından irdelenmesi çalışmasını yapmıştır. Bu çalışma ile işletmelerin Kalite Yönetim Sistemi ya da İş Sağlığı Güvenliği Yönetim Sistemi belgelerine sahip olmaları değil, önemli olan bu sistemlerin, etkin bir şekilde uygulanması halinde işletmelerin var oluş amacına uygun bir fayda yaratacağı sonucuna varılmıştır [4].

Willquist ve arkadaşları tarafından imalat sanayinde kazaların tanınması ve analiz edilerek seçilen metotların incelenmesi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile mesleki emniyet için, tehlike kontrolünün sağlanabilmesi amacıyla, iş yerinde sürekli olarak çalışanların bilgilendirilerek, sistematik bir çalışmanın yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır [5].

Uysal ve arkadaşları tarafından Türkiye’de küçük ve orta ölçekli mobilya imalat işletmelerinde meydana gelen iş kazalarının analizi çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile koruyucu aksamı olmayanlara ergonomik olacak şekilde ve insan antropolojisine

uygun biçimde gerekli tasarımlar yapılarak koruyucu monte edilmesi ve mevcut makinelerin periyodik bakımlarının uygun zamanlarda yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır [6].

Kalyoncu, Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de işçi sağlığı ve iş güvenliği üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ile ülkemiz İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü siyasi ve yönetsel işlevlerini yerine getirmekte güçlük çektiği belirtilmiştir. Ayrıca İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi ile birlikte İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü kapasitesi halen gelişme aşamasında olduğu ve İş Teftiş Kurulu gibi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın ilgili bölümleri arasında daha yoğun bir işbirliği ve eşgüdümüne gereksinim duyulması gerektiği sonucuna varılmıştır [7].

Demir, İş sağlığı ve güvenliği (İSG)’ nin sağlanmasında işyeri İSG kurullarının etkinliğinin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ile kurulların, yapması gereken faaliyetleri konusunda etkin olarak çalışmadığı ve daha etkin olarak çalışabilmeleri için bazı düzenlemelere gidilerek çeşitli önlemlerin alınması gerektiği sonucuna varmıştır [8].

Çoban, iş kazaları ve meslek hastalıkları üzerine ESTAŞ (Eksantrik Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi) ve TÜDEMSAŞ (Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayi Anonim Şirketi) da bir araştırma yapmıştır. Bu çalışma ile her iki işletmede, denetimlerin genel olarak yeterli olduğu bulunmuştur. İş kazalarının oranları dikkate alındığında, yasal hükümlerin yeterli olduğu, ancak uygulanmasına ve denetlenmesine ilişkin sorunların yaşandığı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, kaza oranlarına bakılarak, her iki işletmenin düzenli olarak denetlenmediğinin açık olduğu, denetim yetersizliği, iş sağlığı, iş güvenliği uygulamalarının önemsenmemesine ve iş kazalarının ve meslek hastalıklarının artmasına etki ettiği için iş müfettişlerinin arttırılarak denetimlerin daha düzenli yapılmasına özen gösterilmesi gerektiği sonucuna varmıştır [9].

Hogstedt ve arkadaşları tarafından gelişmiş ülkelerde iş sağlığı ve güvenliği üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile ülkelerin sanayileşme ve gelişmişlik düzeyine paralel olarak iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi konusunda gerekli çalışmaları yaparak iş gücü ve iş verimi kaybını önlemek için gerekli düzenlemeleri yaptıkları sonucuna varmışlardır [10].

Kuru, iş sağlığı ve güvenliğinde yeni oluşumlar konulu bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ile iş sağlığı ve güvenliği alanında sorunların aşılabilmesinin devletin, işverenlerin, sendikaların, üniversitelerin, meslek odalarının, mahalli kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve basın-yayın kuruluşlarının üzerlerine düşen görevlere sahip çıkarak, etkin bir iletişim ortamında bilgi ve deneyimlerini paylaşarak iş ve güç birliği yapmalarından geçtiği sonucuna varmıştır [11].

Fabiano ve arkadaşları tarafından iş kazalarında risk faktörlerinin belirlenmesi üzerine istatistiksel bir çalışma yapılmıştır. Yapılan analiz ve istatistiksel çalışmanın sonucunda ise en büyük risk faktörünün kontrolsüz insan hareketleri olduğu sonucuna varmışlardır [12].

Işık tarafından plastik iş kolunda faaliyet gösteren işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile çalışanların, iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yasalar tarafından zorunluluk olarak tarif edilmemesi, iş yerlerindeki maddi olanakların yetersizliği, koruyucu düzenlemeler bakımından önemli eksikliklerin bulunması ve genel ve mesleki eğitimlerinin yetersiz olması nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinden yeterince yararlanamadığı belirlenmiştir. Bu yüzden küçük ve çok küçük ölçekli işletmelere yönelik bir iş sağlığı ve güvenliği modeli geliştirilmesi gerektiği, bu konuda küçük ve çok küçük işletmelerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde ortak sağlık ve güvenlik birimi oluşturulmasının en uygulanabilir yaklaşım olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu tür işletmeler için işveren tarafından kolayca uygulanabilecek risk değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır [13].

Durmuşoğlu tarafından Türkiye ve Avrupa Birliği'nin işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından karşılaştırılması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile Avrupa Birliğine üye ülkelerde iş sağlığı ve iş güvenliği hizmetleri uzmanlaşmış bir yapıya sahip olup tüm işçilere ulaştırılmak istendiği, Türkiye'de ise bu konu ile ilgili Avrupa Birliğine üye ülkelerinin gerisinde olduğu tespit edilmiştir. Ancak Avrupa Birliği üyeliği sürecinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorunların çözümü ivedilik kazandığı, iş sağlığı ve iş güvenliği sosyal politika başlığı altında tanımlanmış, tarihsel gelişimi incelenmiş ve Türkiye ile Avrupa Birliği üye ülkeleri arasındaki farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak görülmüştür ki; halen hem Türkiye'de hem Avrupa Birliği üye ülkelerinde, iş sağlığı ve iş güvenliği başlığı altında pek çok sorun çözüm beklemektedir [14].

Zülch ve arkadaşları, mesleki iş sağlığı ve güvenliğinin fabrika içerisindeki emniyet açısından görünüşleri ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma ile araştırmacılar, iş kazalarının önlenerek çalışma yerlerinde güvenli çalışma ortamının oluşması için ön koşul olarak, her türlü kaza riskinin göz önünde bulundurularak fabrika düzenlemesinin bu risk faktörlerine göre şekillendirilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır [15].

Bayır, iş kazalarının önlenmesinde eğitimin etkileri ve otomotiv sektöründe bir uygulama çalışması yapmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre iş kazalarının; işletmelerde verim kaybına, ülke ekonomisi için ekonomik kayıplara sebep olduğu, insanlarda moral ve motivasyon dahil olmak üzere, fiziki ve ruhsal sağlığı kötü yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, iş kazalarının önlenmesinde eğitim her ne kadar büyük bir etken olsa da, tek başına yeterli olamayacağı görüşüne varılmıştır [16].

Mayhew ve arkadaşları tarafından yapı endüstrisinde iş sağlığı ve güvenliği üzerine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Sonuç olarak; bu endüstride meydana gelen kazaların büyüklüğünün, bu sektörde faaliyet gösteren firmaların büyüklüğü ile doğru orantılı olduğu ortaya çıkmış, aynı zamanda, kazaların önlenmesi için gerekli düzenlemelerin

yapılmasının önündeki en büyük engelin ise, finansal riskler olduğu sonucuna varılmıştır [17].

Bilir ve arkadaşları tarafından maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışma ile iş sağlığı ve güvenliği sorunları bakımından madencilik sektörünün önde gelen sektörlerden biri olduğu, devlet tarafından madencilik sektöründe iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılarak yönetmelik çıkarıldığı, bu yönetmeliğin tam anlamıyla uygulanması durumunda etkili olacağı sonucuna varılmıştır [18].

Sargın tarafından iş sağlığı, güvenliği ve verimlilik üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile verimliliği doğrudan veya dolaylı etkileyen iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarını, sadece yasal bir zorunluluk ve maddi bir yük olarak algılama yanılgısından kurtulmak gerektiği vurgulanmıştır. Böylece bu alanda yapılacak uygulamalar neticesinde işletmeler, kazanılmış katma değerlerini muhafaza edebilecek ve artırabilecek, maddi anlamda kayıplarını azaltabilecek, üretimlerinde kalitenin sürdürülebilirliğini sağlayabilecek ve çalışanlarının memnuniyet düzeylerini artırabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca, iş sağlığı ve güvenliği konusunda yapılan yatırımın verimlilik üzerine etkilerinin somut olarak ortaya konulması, işverenlerin bu alana daha fazla ilgi duymalarını sağlayacak ve mevzuatın gereklerini yerine getirme konusunda da itici güç olacağı sonucuna varılmıştır [19].

Akçın ve arkadaşları, iş kazalarının nedenleri ve önlenmesi üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ile kişilerin yaşamını yitirmesine veya malul kalmasına yol açan iş kazalarını önlemenin iş kazalarının neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymaktan geçtiği, her iş kazası sonucunda tutulacak ayrıntılı iş kaza raporlarının, hem istatistiksel olarak ve hem de İş Güvenliği Analizleri'nin (İGA) yapılmasında kolaylık sağlayacağı sonucuna varılmıştır [20].

Yılmaz tarafından küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile ülkemizde İSG düzeyinin geliştirilmesi amacıyla tutarlı, bütünsel ve ülke koşullarına göre

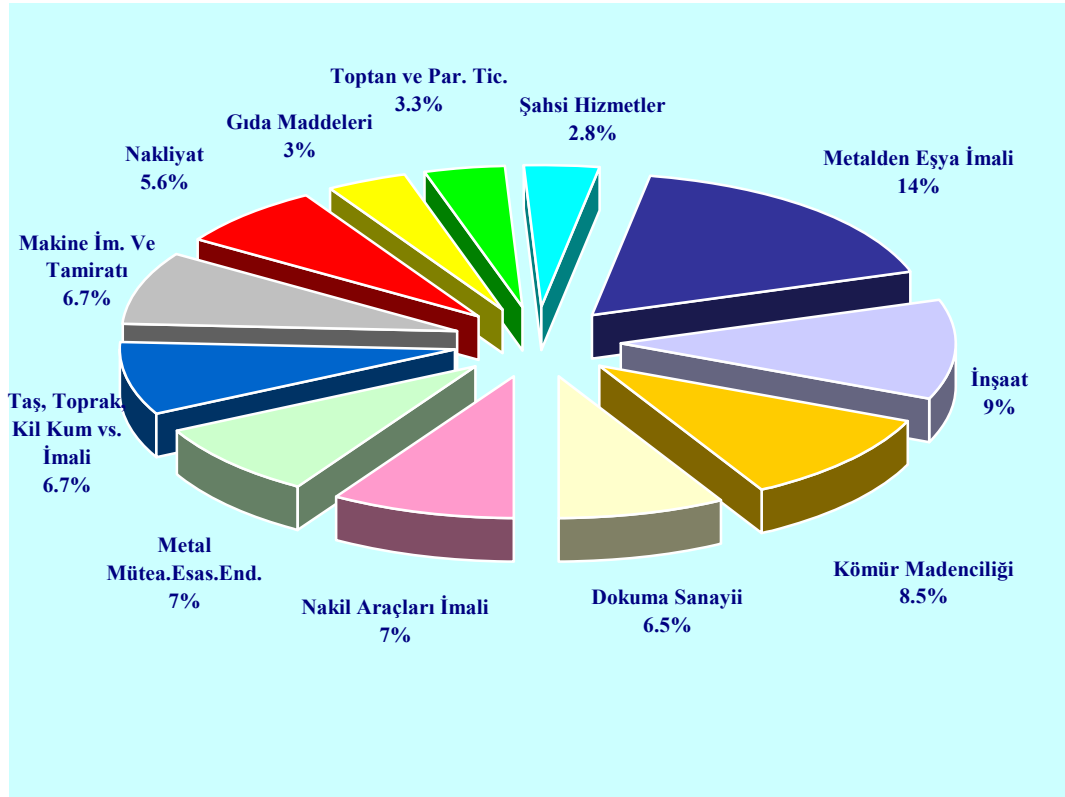
uygulanabilir bir sistem geliştirilmesi, bunun için ise, öncelikle mevzuatımızda yer alan ve İSG hizmetlerinin kapsamını daraltan düzenlemelerin değiştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır [21].

Dizdar tarafından demir-çelik yan endüstrisinde olası iş kazalarının “Tehlike Erken Uyarı Modeli” ile tahmini konulu bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile Demir Çelik Endüstrisinin, tüm sanayinin lokomotif konumunda olduğu, dolayısıyla bu iş kolunda yaşanan iş kazaları, ülkenin tüm ekonomisine yansıdığı ve Tehlike Değerlendirme Tekniklerinden “Tehlike Erken Uyarı Modeli” ile olası kazaların önceden tahmin edilerek kazanın doğuracağı tüm olumsuz sonuçların ortadan kaldırılabileceği sonucuna varılmıştır [22].

Arık ve arkadaşları tarafından iş kazalarının önlenmesi ve iş güvenliği analiz tekniğinin uygulanması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile emniyet ve kazayı göz ardı eden "bir şey olmaz" mantığı kazaların yaşandığı kurumlarda bugüne kadar meydana gelen birçok kazaya neden olmuştur. İlk başta tam emniyetle yapılan bir iş, zamanla alışkanlık haline gelerek emniyetsiz olarak yapılmaya başlanmış ve meydana gelen birçok kazanın bile aynı işi tam emniyetli haline döndürmeye yetmediği sonucuna varılmıştır [23].

2.3. Literatür Araştırmasının Değerlendirilmesi

Günümüzde gerek ülkemizde gerekse dünyada artan iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu işletmelerin her bakımdan güç duruma düşmesi sonucu iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları her geçen gün önemini arttırmıştır. Dünyada ve ülkemizde bu konuyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle son yıllarda ülkemizin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde bazı çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bütün çalışmalarda konuya bir bütün olarak yaklaşılmaya çalışılmıştır. Konuyu bir bütün olarak değerlendirmek yerine; sektör sektör değerlendirip ve her sektör için farklı çözüm önerileri sunmak sorunların çözümünde daha etkili olacağı kanısına varılarak yapılacak çalışma ona göre şekillendirilmiştir. Aşağıda Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan iş kazalarının sektörlere göre dağılımı verilmiştir.

Şekil 2.1. İş kazalarının sektörlere göre dağılımı

İş kazalarının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada % 14 ile Metalden eşya imali gelmektedir. Bunu daha sonra %9 ile inşaat, %8.5 ile kömür madenciliği, %7 ile nakil araçları imalı, % 7 ile metal müteahhitlik esaslı endüstri, % 6.7 ile Makine imalat ve tamirâtı takip etmektedir. Grafikte yer alan makine imalat sektörünün içinde bulunan kısımlar toplandığında, aslında en fazla kazanın % 34.7 ile bu sektörde gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Yapılacak bu çalışmada, iş kazalarının en yoğun olduğu sektör olan imalat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliği incelenerek Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmaktadır.

3. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMI

3.1. Tanımı

Teknolojik gelişmelerle birlikte; her geçen yıl büyüyen endüstrileşmeye paralel olarak, özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu iş yerlerinde, çalışanların ve üretim araçlarının güvenliği ile ilgili sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların iş verimini ve işletmeyi tehlikeye sokmasıyla birlikte önemi giderek artmış ve üzerinde düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Tehlikenin büyüklüğünün farkında olan ülkelerde, sorunun çözümüne yönelik olarak iş yerlerinde çalışma düzenini ve koşullarını kapsayan bir takım kurallar ve kanunlar yürürlüğe konmuştur. Fakat zamanla yapılan bu düzenlemelerin sorunun çözümünde yetersiz kaldığı görülmüş ve soruna daha değişik açılardan yaklaşılması gerekliliğinin farkına varılmıştır. Bunun üzerine yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda “İş Sağlığı ve Güvenliği” kavramı doğmuş, konuya bilimsel olarak yaklaşılmaya başlanmıştır [24]. İş ve güvenliği kavramı, işçinin sağlık ve emniyetinin işyeri sınırları ve iş dolayısıyla doğan tehlikeler karşısında korunmasını kapsamaktadır. Ancak, zamanla bu tanımın yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. İş sağlığı ve güvenliği çalışanların bedensel ve ruhsal özelliklere uygun işlere yerleştirilmesi, işçilerin bedensel ve ruhsal gereksinimlere uygun bir iş ortamı sağlanması ve iş kazalarını ve meslek hastalıklarını ortadan kaldırmak için gerekli önlemlerin alınması şeklinde tanımlanabilir [25]. Uluslararası Çalışma Örgütü ilkelerine göre iş sağlığı ve iş güvenliği; tüm çalışanların bedensel, ruhsal ve toplumsal sağlık ve refahlarının en üst düzeye yükseltilmesi ve bu durumun korunması; işyeri koşullarının, çevrenin ve üretilen malların getirdiği sağlığa aykırı sonuçların ortadan kaldırılması; çalışanları yaralanmalara ve kazalara maruz bırakacak risk faktörlerinin ortadan kaldırmaktır.

3.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Temel İlkeleri

İş gücünün ve üretim araçlarının güvenliği sağlanarak, verimin arttırılması ve teknolojik gelişmelerin daha hızlı bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunulması

açısından İş sağlığı ve güvenliği önemli bir yer tutmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin boyutlarını da ortaya koyan şu temel ilkeler sıralanabilir [26]:

- Temel görev, koruyucu hizmetlerdir,
- İş ile onun sağlık yönü birbirinden ayrılamaz,
- Öncelikle üzerinde durulması gereken insandır. Üretim ikinci plandadır,
- İşçi sağlığı iş güvenliği, her işte çalışanların sağlığı ile ilgilidir,
- İşçi sağlığı iş güvenliği, yalnızca iş kazalarıyla meslek hastalıklarından oluşmamaktadır,
- İş kazalarıyla meslek hastalıkları önlenabilir nitelikte olgulardır. Dolayısıyla varlıkları, gerekli önlemlerin alınmadığının göstergesidir,
- İşçi sağlığı iş güvenliği konusunda, sürekli olarak savunma halinde değiliz. Yalnızca işçinin sağlığının korunması değil, geliştirilmesi de amaçlanmaktadır,
- Yaşama ve çekişme koşulları birbirinden ayrılmaz,
- Çalışılan ve çalışılmayan (işsizlik, grev vb) dönemler birbirinden ayrılmaz,
- İşçi ve ailesinin sağlığı arasında doğrudan bağlantılar vardır,
- İşçi sağlığı, iş güvenliği birbirinden ayrılmaz,
- İşçi sağlığı iş güvenliği, çok-bilimli (multi-discipline) bir konudur,
- ❖ Mühendislik bilimleri ile ilgilidir,
- ❖ Tıp bilimleri ile ilgilidir,
- ❖ Sosyal bilimler ile ilgilidir,
- İşçi sağlığı iş güvenliği bir ekip hizmetidir. Bu çok bilimli karakterinin bir uzantısı olarak, eş güdüm halinde ve çok sayıda uzmandan oluşan bir hizmetin sunulması zorunluluk olmaktadır,
- İşçi sağlığı hizmetlerinde kurumlar arası işbirliği zorunludur,
- İşçi sağlığı iş güvenliği hukukunun odak noktasında işyeri hekimi bulunmaktadır,
- İş hukuku bir bütündür,
- Hukuka saygı bir bütündür,
- Konunun ekonomik boyutu, hizmet planlayıcılarından sunucularına kadar herkesi ilgilendirir,

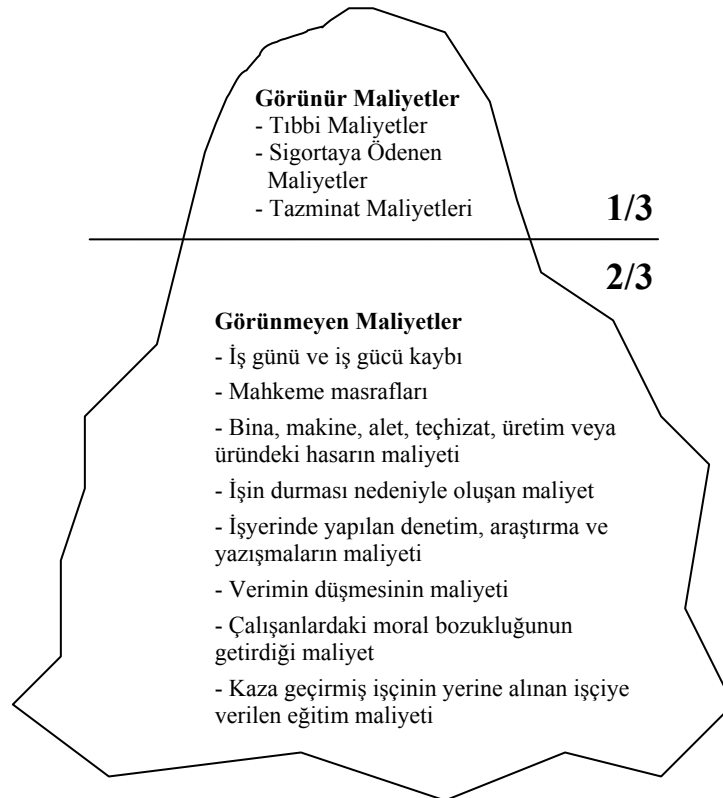
- Bireysel çabalarla ve tek bir işyerinde sorunları çözmeye yönelik atılan adımlarla sonuç elde edilmez. Problem bir bütün olarak ele alınmalıdır.
- Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, işçi sağlığı alanındaki bilgilerin de sürekli olarak yenilenmesini getirmekte, dolayısıyla sürekli eğitimi zorunlu kılmaktadır,
- İşçi sağlığı iş güvenliğinde, araştırma, istatistik ve tarama çalışmaları çok önemli bir yer tutar,
- İşçilerin sağlığını korumak ve geliştirmek, temelde bir işveren yükümlülüğüdür,
- İşçi sağlığı iş güvenliği hizmetlerinin başarısı, bundan yarar sağlayanların sahiplenmesi ile doğru orantılıdır.

4. İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

Hızlı teknolojik gelişmeler, bir yandan insanın refahına hizmet ederken, öte yandan insan hayatı ve çevre için tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Üretimde makineleşmenin giderek artması ve üretimin yoğunlaşarak büyümesi sürecinde, bir başka anlatımla endüstrileşme süreci içerisinde, çalışanların sağlığını ve güvenliğini tehdit eden yeni bazı unsurlar ortaya çıkmıştır [11]. Üretimde insan unsurunun önemi, verimliliğin yanı sıra, doğrudan doğruya çalışanın sağlığıyla ve üretim sürecinde her türlü kazaya karşı güvence altına alınmasıyla ilişkilidir [27]. Sağlıklı çalışma ortamı ve çevresi; iş barışı ile hızlı ve sağlıklı kalkınmanın da ön şartıdır. İş kazaları ve meslek hastalıkları, sonuçları itibarıyla insan hayatını ve sağlığını tehdit etmesinin yanında, işletmeler için de önemli bir maliyet unsuru olarak işyerinde verimliliği ve karlılığı da doğrudan etkilemektedir [28]. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun değerlendirmesine göre, dünyada her yıl 2 milyon insan iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu hayatını kaybetmekte ve bu sayının artma eğiliminde olduğu belirtilmektedir [29]. Yaklaşık 8 500 000 milyon çalışana ilişkin verileri kapsayan SGK istatistiklerine göre, 2007 yılında 80 602 iş kazası yaşandı, 1208 meslek hastalığı vakası tespit edildi. Bunların 1044'ü ölümle sonuçlandı. Buna göre her yüz kişiden biri 2007 yılında iş kazası geçirdi. 2007 yılında iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu kaybedilen iş günü sayısı ise 1 942 573 oldu. Bunların yaklaşık 60 000'i hastanede yatarak tedavi şeklinde geçirildi. Bu rakamların yanı sıra SGK istatistiklerine yansımayan iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu kayıplar da ayrıca dikkate alınmalıdır [30]. İş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda işçi en değerli varlığı olan sağlığını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Kazaya maruz kalan işçilerin; bazı doku ve organlarını yitirme riski vardır. Kuşkusuz bu durum işçinin bundan sonraki yaşamını etkileyecek ve belki de, işçi çalışma yaşamından tamamen kopmak zorunda kalacak ve bir daha çalışamayacaktır [2]. Kaza geçirinceye kadar üretken olan işçi, artık tüketici ya da başkalarına muhtaç hale gelmiştir. Kendisini işe yaramayan, ailesine ve topluma yük olan bir kişi olarak hissetmektedir. Bu duygu insanları değişik psikolojik bunalımlara itebilir. İşçinin çektiği maddi ve manevi acıların ailesine yansması da kaçınılmazdır. Sakat kalan işçilerin topluma yeniden kazandırılmaları için rehabilitasyon çalışmaları mutlaka

gereklidir [2]. Bazı kaynaklarda, endüstrileşmiş ülkelerde iş kazaları ve meslek hastalıklarının toplam maliyetinin, bu ülkelerin Gayrı Safi Milli Hâsıllarının %1'i ile %3'ü oranında değiştiği belirtilmektedir. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin 2008 yılı GSMH 800 milyar TL olduğu düşünülürse, en iyimser yaklaşımla bile iş kazaları ve meslek hastalıklarının ülkemize toplam maliyetinin yılda 8 milyar TL olacağı tahmin edilebilir. Fakat ILO'nun yapmış olduğu araştırmalarda Türkiye'nin iş kazalarında Avrupa birincisi olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bunun ülkemize toplam maliyetinin 8 milyar TL'nin çok daha üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca dünya genelinde ülke nüfuslarının yaklaşık olarak %50-60'ının ücretli olarak çalıştığı ve bu orana kayıt dışı ve evde çalışanların oranının da eklenmesi durumunda iş sağlığı ve iş güvenliğinin önemi daha da belirginleşmektedir [31].

İş kazası maliyetlerinde buzdağı örneği incelendiğinde iş kazası maliyetlerinin ne kadar çok ve çeşitli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır [2].

Şekil 4.1. İş kazası maliyetleri buzdağı örneği

Bu doğrultuda güvenli ve sürekli bir çalışmanın sağlanması ve çalışanların sağlığının en st seviyede korunması açısından, ülkelerin zmetmek zorunda oldukları sorunların başında, iş sağlığı ve güvenliği gelmektedir. Çalışma ortamının sağlıklı ve güvenli kılınması; işverenlerin, çalışanların ve hkmetlerin ortak sorunudur. Ancak, soruna yönelik çabalar henüz küresel düzeyde tam olarak işlerlik kazanmış değildir [10]. İş sağlığı ve güvenliği özellikle üretim alanında faaliyet gösteren işverenler, çalışanlar dolayısıyla ülkemiz ekonomisi açısından son derece önemlidir.

5. İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

5.1. İş Kazaları

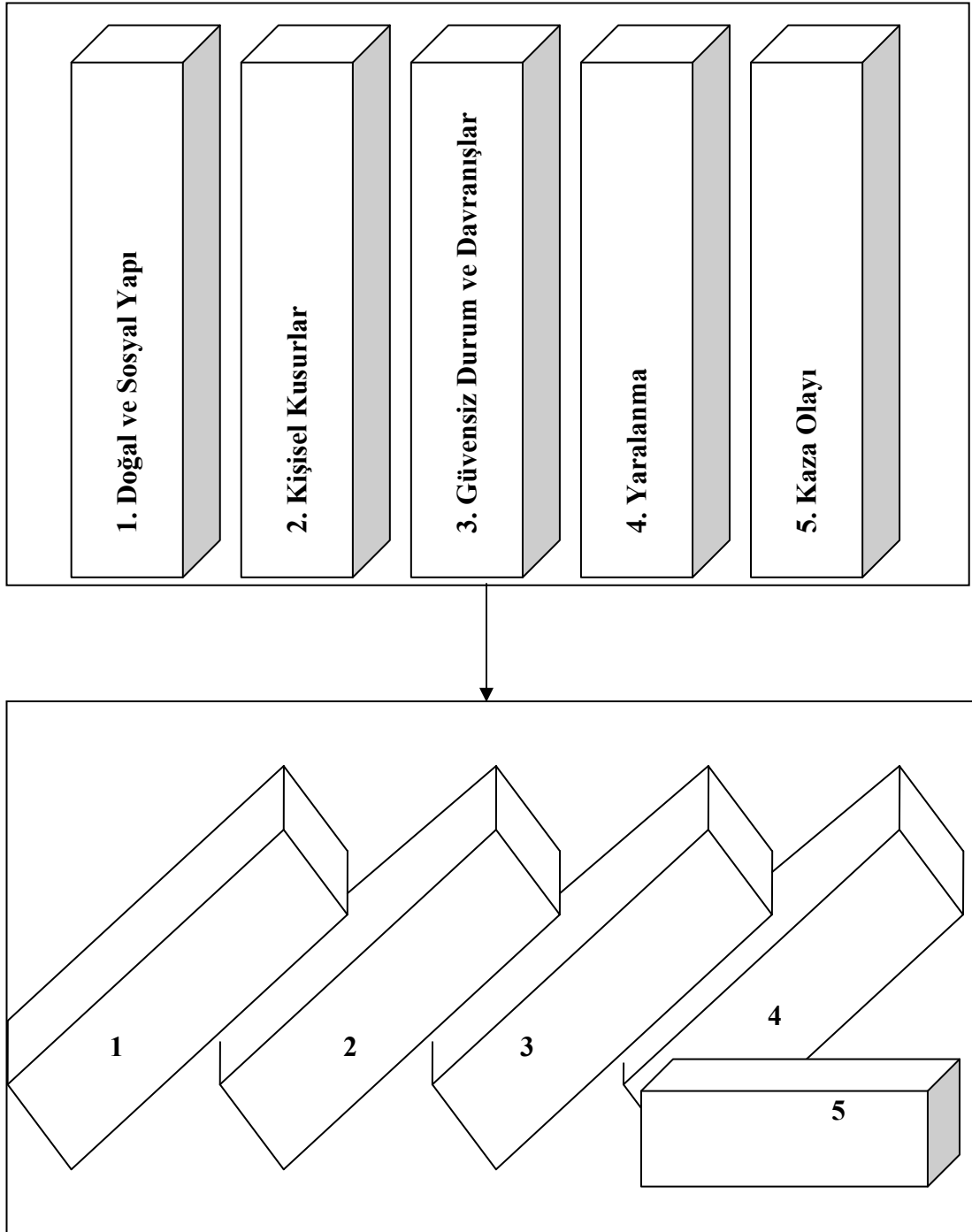
5.1.1. İş kazalarının tanımı

Günümüzde giderek hızlanan teknolojik gelişmeler, iş kazalarına yol açmaktadır. Teknolojik gelişmelerin paralelinde ortaya çıkan bu tablonun kaynağında, gerekli önlemlerin alınmayışının ve alınmış önlemlere uyulmayışının yattığı görülmektedir [32]. Uluslararası Çalışma Teşkilatı; “iş kazasını belirli bir zarar ya da yaralanmaya neden olan, beklenmeyen, önceden planlanmayan bir olay şeklinde tanımlamıştır.” [33]. Bir kazanın yasal olarak iş kazası olabilmesi için kazanın;

- a) Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş,
- c) Sigortalının işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Emzikli kadın sigortalının çocuğuna, süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında olması gerekmektedir [34].

5.1.2. İş kazalarının nedenleri

Araştırmacılarca, tüm kazaların beş temel faktörün ardı ardına sıralandığı bir “Kaza Zinciri” ’den oluştuğu kabul edilmektedir [35].

Şekil 5.1. Kaza zinciri için domino taşları örneği [35].

Şekil 5.1. de bu beş faktörden en önemlisi üçüncü faktör olan güvensiz durum ve davranışlardır. Bu faktörün giderilmesi ile diğer faktörlerin etkisi ortadan kalkmaktadır [35]. Böylelikle kaza ve zarar oluşmadan önlenmiş olur.

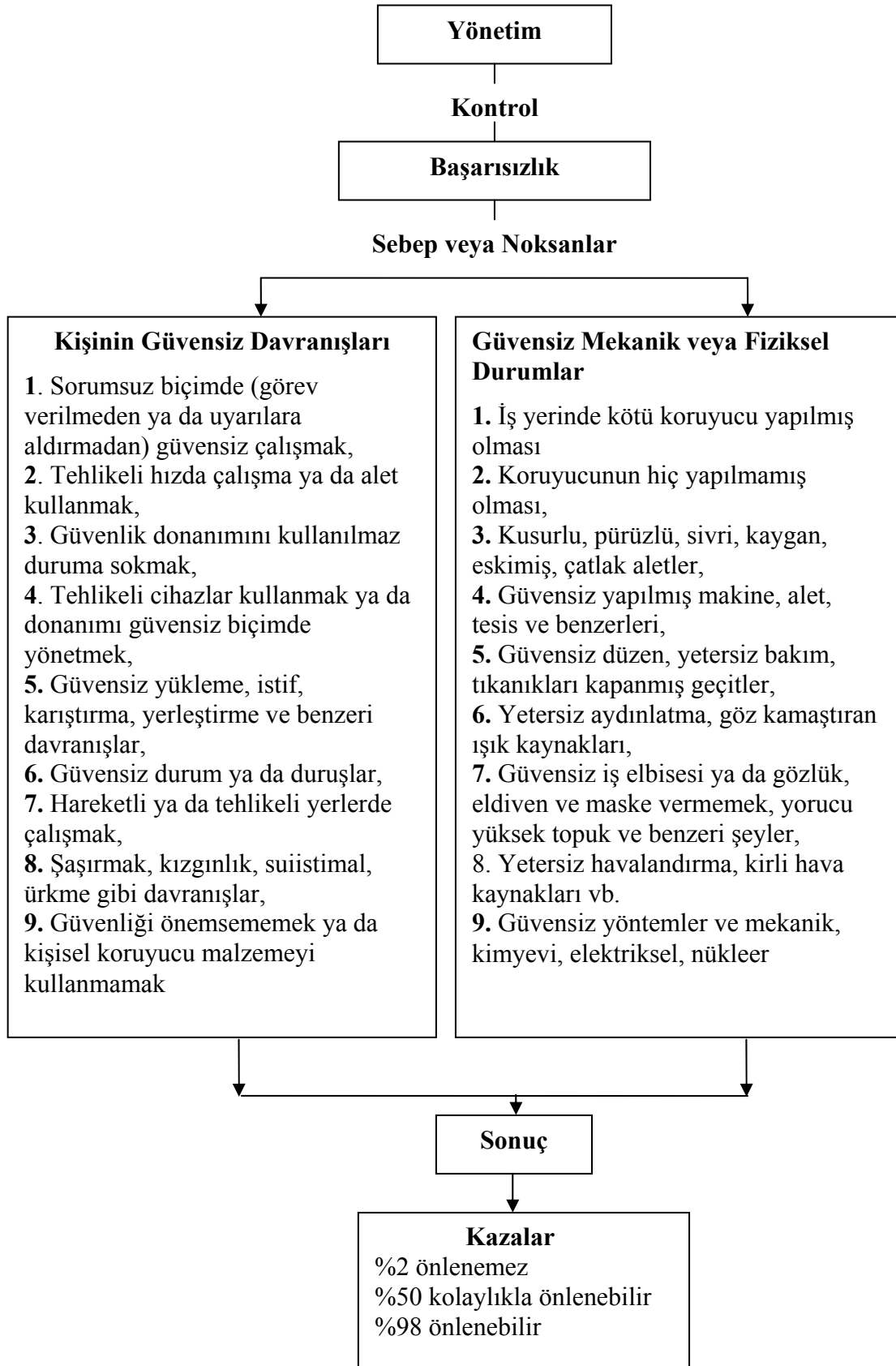
Bu beş faktör şu gerçekleri ortaya koymaktadır:

- a) İnsanın doğa karşısındaki zayıflığı ortadan kaldırılmaz. Kazalardan kesinlikle kurtulmak olanaksızdır.
- b) Her kazada insanın kusurlu bir davranışı olmaktadır. Bundan kaçınılamaz.
- c) Güvensiz davranış ve güvensiz koşullar, kazaların oluşumunda önemli yeri olan faktörlerdir. İş güvenliğinin çalışma alanı; güvensiz koşulların ve güvensiz davranışların azaltılması veya ortadan kaldırılmasıdır [36].

Özellikle iş kazalarının önlenmesinde, güvenlik önlemlerinin üçüncü faktöre yöneltilmesi zorunludur. Zira kaza zincirinin bu halkasının ortadan kaldırılması daha kolaydır [36].

İş gören sağlığı ve iş güvenliği sorunlarını gidermede, tüzükler, denetim, eğitim ve bunun gibi birçok etkenin de rolü vardır. Alınan önlemlerin etkinliğinin derecesine göre de iş kazalarında azalma olacaktır. İş kazalarının önlenmesinde tüzükler, standartlaşma, denetim, teknik, psikolojik, istatistiksel araştırmalar, eğitim, inandırma, sigorta gibi iyileştirici faktörlerin iş gören, işveren örgütler, ilgili kamu kurumları ve bütün kamuoyunun ilgi ve desteği ile artırılması sonucu, iş kazalarını en aza indirme çabasına girilmiştir [37].

Yapılan araştırmalara göre ülkemizde her 6 dakikada bir iş kazası olmakta, her 6 saatte bir işçi hayatını kaybetmektedir. Her 2,5 saatte bir işçi, iş göremez hale gelmektedir. İş kazalarının yüzde 50'si kolayca önlenebilecek, %48'i sistemli bir çalışma ile önlenebilecek niteliktedir. İş kazalarının %2'sinin ise önlenemeyeceği ortaya çıkmıştır. Yani, iş kazalarının %98'i önlenebilecek özelliktedir. Bu nedenle, iş kazalarını önlemeye yönelik çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Şekil 5.2. Doğrudan veya dolaylı kaza nedenleri şeması [38].

İş kazalarının artmasında rol oynayan temel etkenler [39]:

- Kazaların oluşunda denetim ve kontrol yetersizliği,
- Eski teknoloji kullanma,
- Eğitimsizlik (iş yeri eğitimi dahil),
- Koruyucu önlem yetersizliği, verilen koruyucuların titizlikle takip edilmeyişi, uygulamadaki ihmal ve önemseme,
- Sağlığa ve emniyete elverişli olmayan koşullar,
- Deneyimsiz eleman istihdamı (ucuz işçi ve personel) yeni alınan işçiler için intibak eğitiminin yapılmayışı,
- Kazaların neden, nasıl meydana geldiği, oluş nedenlerinin, aynı kazanın tekrarlanmaması ve ciddi önlemlerin kazadan önce kazadan sonra da alınması gereğinin sorumlu formenler, mühendisler, iş yeri güvenlik şefi ve işveren vekili şantiye şefi tarafından da titizlikle ele alınmaması.

5.2. Meslek Hastalıkları

5.2.1. Meslek hastalıklarının tanımı

Sigortalının çalıştırıldığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir [40]. Meslek hastalıkları da işçinin sağlığını bozduğundan ve tazminat talebi doğuracağından iş kazaları gibi yasalarla tanımlanmıştır. [40]. Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Tüzüğü, bir hastalığın meslek hastalığı olarak kabulü için gerekli koşulları belirlemiş ve meslek hastalıklarını beş grupta toplamıştır [40]:

- Kimyasal maddeler ve bileşikleriyle oluşan meslek hastalıkları (kurşun zehirlenmesi, kanserojen krom bileşikleri, trikloroetilen, civa vs.),
- Kanserijen olan ve olmayan deri hastalıkları (alerjik deri hastalıkları vs.),
- Pnömokonyozlar ve diğer mesleksele solunum sistemi hastalıkları (tozlu ve gazlı işyerleri vs.),

- Mesleki bulaşıcı hastalıklar (özellikle tarım ve hayvancılık sektöründe),
- Fiziki etkenlerle oluşan meslek hastalıkları (radyasyon, gürültü, basınç, ağır yük taşıma vs.),

ABD çalışma örgütü, 7 tane meslek hastalığı sınıflandırması yapmıştır [41]. Bunlar:

- ❖ Deri yaralanmaları ve tahribatı,
- ❖ Tozdan kaynaklanan akciğer hastalıkları,
- ❖ Zehirli maddelere bağımlılığın oluşması,
- ❖ Toksik maddelerin etkisiyle zehirlenme,
- ❖ Toksik maddeler dışında fiziksel maddelerden kaynaklanan hastalıklar,
- ❖ Travmaya bağlı hastalıklar, diğer meslek hastalıklarıdır.

5.2.2. Meslek hastalıklarının nedenleri

Meslek hastalığına neden olabilecek kaynaklar geniş olarak da 6 grupta toplanabilir [42]. Bunlar:

- 1) Madensel cisimlerden oluşanlar,
- 2) Organik cisimlerden oluşanlar,
- 3) Fizik ve mekanik etkilerden oluşanlar,
- 4) Tozlardan oluşanlar,
- 5) Bakterilerden oluşanlar,
- 6) Örgütün psikososyal ortamı.

6. YÖNETİM SİSTEMLERİ

6.1. Yönetim Sistemleri Standartları

6.1.1. TS 18001 İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri-şartlar [43]

OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi çalışmalarında bilimsel araştırmalar göz önünde bulundurularak ve bu bulgular sistematik bir şekilde incelenerek çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan, çalışanların sağlığını ve güvenliğini tehdit eden etkenleri ortadan kaldırıp aynı zamanda daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için önce tehlikeler ve riskler belirlenir. Daha sonra bunlara karşı önlemler alınır. Sistematik olarak İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi, şirketlerin asıl hedefleri ile uyumlu olarak ve yeni araştırma sonuçları da daima göz önünde bulundurularak sürekli iyileştirme yaklaşımıyla uygulanır. Uygulamada sıra olarak;

- 1) Yönetim Sistemi stratejisinin belirlenmesi.
- 2) Organizasyon ve altyapının sağlanması.
- 3) Süreç içinde uygulanması gereken hususların hayata geçirilmesi.
- 4) İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi'nin planlanması ve uygulanması.
- 5) Ölçümler, değerlendirmeler.
- 6) Önleyici tedbirlerde uygunsuzlukların kontrolü ve doğru düzenlemelerin yapılması.

OHSAS 18001 İle İlgili Bazı Genel Tanımlar

Kaza

Ölüme, hastalığa, yaralanmaya, hasara veya diğer kayıplara sebebiyet veren istenmeyen olay

Sürekli İyileştirme

Kuruluşun, İSG politikasına bağlı olarak, genel iş sağlığı ve güvenliği performansını iyileştirmek için, İSG yönetim sistemini geliştirme prosesi.

Tehlike

İnsanların yaralanması, hastalanması, malın veya malzemenin hasar görmesi, işyeri ortamının zarar görmesi veya bunların birlikte gerçekleşmesine sebep olabilecek kaynak veya durum.

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)

Çalışanların, geçici işçilerin, yüklenici personelinin, ziyaretçilerin ve çalışma alanındaki diğer insanların sağlık ve güvenliğini etkileyen faktörler ve şartlar.

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Yönetim Sistemi

Kuruluşun faaliyetleri ile ilgili İSG risklerinin yönetimini kolaylaştıran tüm yönetim sisteminin bir parçası. Bu, kuruluş yapısını, faaliyet planlarını, sorumlulukları, deneyimleri, prosesleri, prosedürleri ve kuruluşun İSG politikasının geliştirilmesi, uygulanması, iyileştirilmesi, başarılması, gözden geçirilmesi ve sürdürülmesi için gerekli kaynakları kapsar.

Risk

Tehlikeli bir olayın meydana gelme olasılığı ile sonuçlarının bileşimi.

Risk Değerlendirmesi

Riskin büyüklüğünü tahmin etmek ve riske tahammül edilip edilemeyeceğine karar vermek için kullanılan prosesin tamamı.

6.1.2. TS 18001 İş sağlığı ve güvenliği yönetim sisteminin avantajları

İş Sağlığı ve Güvenliği alanında elde edilen başarılar tesadüfî değildir. Titiz analiz ve risk değerlendirmesi, bunların kontrolleri tehlikeleri ve riskleri azaltmaktadır. Çünkü alınan tedbirler hakkında İş sağlığı ve güvenliği çerçevesinde verilen eğitimler esnasında çalışanlara aydınlatıcı bilgiler verilmektedir.

OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi'nde; şirketlerin iş sağlığı ve güvenliği stratejileri, sorumlulukların belirlenmesi, prosedürler, güncelleştirmeler, bunların uygulamaları ve yasal verileri, risklerin tanımlanması, çalışanların eğitimleri, başarı kriterleri, hedefleri, sürekli iyileştirme yaklaşımları, düzeltici ve önleyici tedbirler, auditler ve yönetim tarafından değerlendirmeler tanımlamaktadır.

Etkin bir İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi'nde anahtar unsur risklerin iyi analiz edilmesidir. Bu da Türkiye'de yasal olarak talep edilmektedir. Neticede OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi'nde risklerin nerelerde olduğu, bunların nasıl giderileceği, kontrol tedbirlerinin hangi bölümlerde uygulanacağı, hangi sürekli iyileştirme hedefleri ve programlarının konulacağı ve hangi eğitimlerin verilmesi gerektiği görülmektedir.

Özet olarak OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi en önemli risklere konsantre olarak kaynaklarınızı optimum şekilde kullanmanızda ve İş Sağlığı ve Güvenliği hedeflerinize erişmenizde faydalı olacaktır.

6.1.3. BS 8800 İş sağlığı ve güvenliği yönetim rehber standardı [44]

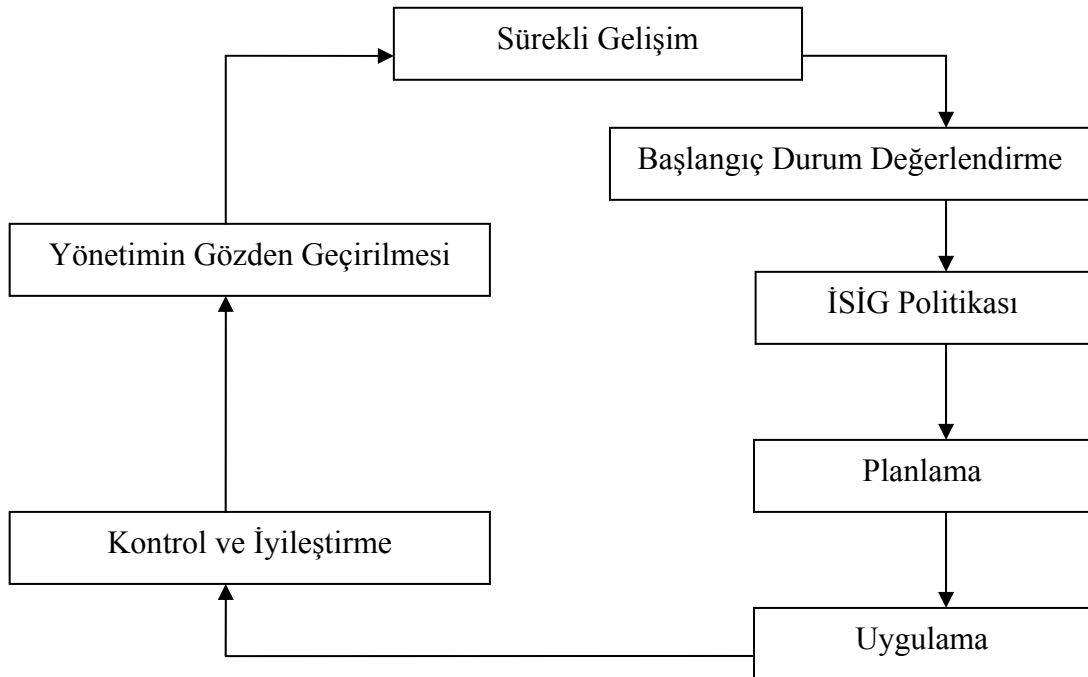
Bu standart, iş sağlığı ve güvenliği yönetimin, işletme yönetiminde entegre edilmesi gerektiği ve genel yönetimin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeği düşünülerek hazırlanmıştır. BS 8800 bir rehber standarttır ve işletme yönetimine rehberlik edecek önerileri içermektedir. Rehber Standart;

- Çalışanların ve diğerlerinin maruz kaldıkları riskleri minimize etmek;

- İş performansını artırmak;
- Diğer işletmelere ya da müşterilere karşı duyarlı, sorumlu bir imaj oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu standart, BS EN ISO 14000 / BS 7750 “Çevre Yönetimi” ve BS EN ISO 9000 “Kalite Yönetimi”, HS (G) 65 “Başarılı Sağlık ve Güvenlik Yönetimi” standartlarındaki yönetim sistemleri ile aynı prensipleri paylaşmaktadır. Bunu sağlamak üzere, BS 8800, iş sağlığı ve güvenliği yönetimini geliştirmekle beraber; diğer yönetim sistemleri ile bağlantıları kurmaktadır. Bu rehber etkin bir İSİG Yönetim sistemi için temel olan başlıkları kapsamaktadır. Toplumların kültürel ve diğer insani farklılıkları bu rehberin uygulamasını olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilir. Bu nedenle adaptasyon ve uygulama aşamasında bu farklılıkları göz önüne almak gerekmektedir. Bu standart;

- ❖ İSİG Yönetim sistemini geliştirme
- ❖ Diğer yönetim sistemleri ile bağlantı kurma, konularında rehberlik etmektedir.

Şekil 6.1. BS 8800 İş sağlığı ve güvenliği yönetim rehberi

7. AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

7.1. Ulusal Programlarda İş Sağlığı ve Güvenliği

7.1.1. Ulusal program (2001)

Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği alanında mevcut yapısını, kat ettiği ilerlemeleri, Avrupa Birliği mevzuatına uyumunu gösteren diğer önemli belge Ulusal Programdır. Avrupa Birliğine aday ülkeler tarafından hazırlanarak Avrupa Komisyonuna sunulan, Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan önceliklerin ne şekilde yerine getirileceği ve Avrupa Birliğine bütünleşme için ne tür hazırlıkların yapılacağı hususlarının yer aldığı bir belgedir. Ulusal Programda, AB müktesebatına uyum sağlamak için aday ülkelerin mevzuatlarında yapacakları düzenlemeler, uyum için gerekli beşeri ve mali kaynaklar, Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan önceliklerin yanı sıra aday ülkelerin kendi öncelikleri, AB müktesebatının üstlenilmesi amacıyla geliştirilmesi gereken yönetsel yapı ve tüm bu hususlara ilişkin kısa ve orta vadeli öncelikler takvimi yer almaktadır. AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı 19 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek 24 Mart 2001 tarih ve 24352 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 14 Nisan 2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilen yeni Katılım Ortaklığı Belgesine paralel olarak Ulusal Program yenilenmiş ve 23 Haziran 2003 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Programda İş Sağlığı ve Güvenliği başlıklı bölümde bu alandaki mevcut durum ortaya konmuştur. Bu, ilk bölümdeki değerlendirmelere göre Türkiye, iş sağlığı ve güvenliği alanında yaklaşık 80 yıllık bir mevzuat, uygulama ve kurum birikimine sahiptir. Ancak, bu birikimin değerlendirilmesi istatistiksel veri kaynaklarındaki yetersizlikler nedeniyle güçlükler içermektedir. İstatistiksel verilerin yetersizliğinin önemli bir nedeni, sosyal güvenlik norm, standart ve kurumsal birliğin sağlanamamış olmasıdır. Ayrıca, mevcut mevzuatın dağınıklığı, bazı yönleriyle güncelliğini yitirmiş olması gibi sorunlar vardır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bu sorunların çözümüne yönelik bazı çalışmaları, çevresel ve

mesleksel sağlık ve güvenlikle ilgili bir  er eve kanun hazırlığı olduğu bu programda belirtilmektedir. İmalat ve madencilik gibi alanlarda büyük ölçekli işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının öngördüğü kurullar bulunmaktadır. Buna karşılık, mevzuatın öngördüğü kurullardan bir kısmının 50'den az sayıda i  i çalıştıran işyerlerini kapsam dışı bırakmış olması nedeniyle, küçük ve orta ölçekli işyerlerinde çalışanlar işyeri hekimliği, i  hemşireliği ve i  konseyleri oluşturma gibi olanaklardan yararlanamamaktadır. İşyerlerinde yapılması gereken çevresel ve biyolojik ölçümler bakımından, işverenlerin yasal yükümlülüklerini yerine getirmesindeki en önemli engel,  l ke çapında tüm işyerlerine bu hizmetleri verebilecek yapıların geli memi  olmasıdır. SSK Meslek Hastalıkları Hastaneleri sınırlı sayıda da olsa mevcuttur. İ  Sağlığı ve Güvenliği Merkezine bağlı dört bölge laboratuvarı bulunmaktadır. Yakın ve Ortadoğu  alı ma Eğitim Merkezi (YOD EM) bünyesinde i  sağlığı ve güvenliği eğitimleri yapılmakta ise de kapasite açısından ihtiya ı karşılamaya yetmemektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın i  sağlığı ve güvenliği mevzuatına ilişkin uygulamalara yönelik denetimleri, müfettiş ve yardımcı eleman sayısındaki yetersizlikler nedeniyle, sınırlı ve laboratuvar desteğinden önemli ölçüde yoksundur. Toplu sözleşme sistemi içinde, sosyal tarafların konuya yönelik ilgisi düşük düzeyde kalmıştır. İ  i sendika ve konfederasyonlarının iş sağlığı ve güvenliği alanındaki ilgisi ve birikimi sınırlıdır. Kimya, maden, inşaat, gıda gibi mevzuatın i  güvenliği sorumluluğu taşıyacak mühendis istihdamını zorunlu tuttuğu alanlardaki mühendis odalarında iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ilgi ve bilgi birikimi yeterli düzeyde değildir. Kırsal kesim ve tarım sektöründe i  sağlığı ve güvenliği açısından yeterli ilgi ve birikim olu mamı tır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda i  sağlığı ve güvenliği önlemlerinin geliştirilmesi, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ölçüm, meslek hastalıklarının ortaya çıkartılması, işyeri hekimliği, danışmanlık, eğitim hizmetleri, meslek hastalıkları hastaneleri, denetim vb. hizmetlerin yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi kararla tırılmı tır. Ayrıca i  sağlığı ve güvenliği mevzuatının Avrupa Birliği ve Uluslararası  alı ma  rg t  normları dikkate alınarak yenilenmesi; sosyal tarafların da yer alacağı Ulusal İ  Sağlığı ve Güvenliği Meclisinin oluşturulması öngörülmüştür. Ekim 2000'de yürürlüğü giren 616 ve 618 sayılı kanun hükümünde kararnamelerle çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının iş sağlığı ve güvenliği

alanındaki örgüt yapısında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede, “İşçi Sağlığı Dairesi Başkanlığı”, “İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü” olarak düzenlenmiş, bu Genel Müdürlüğe bağlı olarak “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Merkezi”nin yapısında da çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Diğer taraftan SSK Genel Müdürlüğü'nün örgüt yapısında değişikliğe gidilmiş ve yeni yapılanmada Meslek Hastalıkları Hastaneleri Sağlık İşleri Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen bu değişiklik üç yıl sonra yasalaşmıştır. İşçi sağlığı ve iş güvenliği alanıyla ilgili olan “Öncelik Tanımı” başlığı altında var olan durum başlığından sonra, AB Müktesebatı başlığı gelmektedir. İlgili AB müktesebatı listesi Program kapsamındaki Cilt II' de verilmiştir. Bu liste dışında TAIEX tarafından verilen fakat sorumlu kuruluşlarca değerlendirilmeye alınmayan Avrupa Birliği müktesebatı listesi verilmiştir. Bu listede, 2062/94/EC: Avrupa işyerinde Güvenlik ve Sağlık Ajansı kuran 18 Temmuz 1994 tarihli Konsey Tüzüğü ve 1999/38/EC sayılı işçilerin işyerinde kanser yapıcı maddelere maruz kalma riskinden korunması hakkındaki 90/394/EEC sayılı Konsey direktifinin de ilgili metine eklenmesine ilişkin 29 Nisan 1999 tarihli Konsey Direktifi, yer almaktadır. Bu ilk bölüm, söz konusu Avrupa Birliği mevzuatının üstlenerek uygulanmasının nihai hedef olarak belirtilmesiyle sonlandırılmıştır.

2001 Ulusal Programı'nda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ikinci ana başlık, Avrupa Birliği müktesebatı ile Türk müktesebatının karşılaştırılmasına ve yapılması gereken değişiklik ve yeniliklerin uygulamaya geçirilmesi için alınması gereken önlemlere ayrılmıştır. Öncelikle Türk mevzuatının durumu ortaya konmuştur. Türk mevzuatında yapılması gereken değişik ve yenilikler ve gerekli kurumsal değişiklikler belirtilmiştir. Bu değerlendirmelere göre; Türk mevzuatının AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilebilmesi için 1475 sayılı İş Kanununun iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerinde değişiklikler yapan bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. (Bu hazırlıklar sonucu 4857 sayılı Yeni İş Kanunu, 22/05/2003 tarihinde kabul edilmiştir.) Bu Taslağa bağlı olarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından bir “Çerçeve Tüzük” hazırlığı sürdürülmüş, Çerçeve Tüzük, Avrupa Birliği'nin 89/391 sayılı Çerçeve Direktifi kapsamında bulunan 18 adet Direktif ile bu kapsamda olmamakla birlikte AB müktesebatı içerisinde bulunan

diğer 2 adet Tüzük ve 18 adet Direktifi de dikkate alacak şekilde düzenlenmiştir. Gerekli kurumsal değerlendirmelerin, çalışmaların daha ileri aşamalarında belirleneceği dile getirilirken VIII. Planda ulusal ölçekte bir danışma müessesesi (sosyal diyalog) olarak İş Sağlığı ve Güvenliği Meclisi'nin oluşturulması öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatta yapılacak değişiklik ve yeniliklerin uygulamaya geçirilebilmesi için teknik yardım ve eğitime ayrıca ek personel ve donanım gereksinim olduğu belirtilmiştir. Bu yenilikler için kısa vadede mevzuat uyumuna yönelik hazırlıkların sürdürülmesi, Avrupa Birliği'nin bu konudaki Ajansı'na "gözlemci" statüde katılımın sağlanması, orta vadede mevzuat uyumu hazırlıklarının tamamlanması ve gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu planların gerçekleştirilmesi için 45 milyon Euro'ya gereksinim duyulacağı öngörülmüş, ilgili Avrupa Birliği Ajansı'na gözlemci olarak katılımın ve tam üyelik sonrasında katkı payı ödemeli katılımın finanse edilmesi gerekeceği üzerinde durulmuştur.

7.1.2. Ulusal program (2003)

23 Temmuz 2003 tarihli 25178 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

7.2. Karşılıklı Hazırlanan Belgeler Çerçevesinde Uyuma Yönelik Değişimler

7.2.1. 4857 Sayılı yeni iş kanunu

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında, beklentilere ilişkin belgeler üzerinden yürütülen ilişkilerin arttığı dönemde, 22/05/2003 tarihinde kabul edilen ve 10/06/2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 4857 sayılı yeni İş Kanunu işverenler ile işçiler arasında çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumlulukları düzenlemeyi amaçlayan önemli bir belgedir.

İş sağlığı ve güvenliği, 4857 sayılı İş Kanunu'nun beşinci bölümünde düzenlenmiştir. Madde 77'de işverenlerin ve işçilerin yükümlülükleri sayılmış,

işverenler işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurma, işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlü kılınmıştır.

İşverenler, işyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uyulup uyulmadığını denetleme, işçileri karşı karşıya bulundukları mesleki riskler, alınması gerekli tedbirler, yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirme ve gerekli iş sağlığı ve güvenliği eğitimini verme yükümlülüğündedir. İş Kanunu'nun 77. Maddesinde sıralanan bu yükümlülükler iş sağlığı ve güvenliği alanında Avrupa'da da önemle üzerinde durulan "risk değerlendirmesi" ile bağlantılıdır. Risk değerlendirmesi ile kastedilen "işyerlerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin, işçilere, işyerine ve çevresine verebileceği zararların ve bunlara karşı alınacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla yapılması gerekli çalışmalardır. İşveren, işyerinde risklerden özel olarak etkilenebilecek işçi gruplarının durumunu da kapsayacak şekilde sağlık ve güvenlik yönünden risk değerlendirmesi yapacak ve risk değerlendirmesinin sonucuna göre, alınması gereken koruyucu önlemlere ve kullanılması gereken koruyucu donanıma karar verecektir. Değerlendirme sürecinde uzman kişilerden yararlanılması gerekliliği işletmeler için maliyetlerin artması anlamına gelecek, küçük ve orta boy işletmelerin sağlıklı bir iş değerlendirmesi yapamaması sorunu gündeme gelecektir [45]. Ayrıca risk değerlendirmesi uzmanlık gerektiren işverenin iyi niyetine bırakılamayacak bir konudur. Bazı işverenlerin risk değerlendirmesi konusunda yeterli bilgi ve duyarlılığa sahip olmaması önemli bir sorundur. Yeni İş Kanunu'na göre sanayiden sayılan, devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde her işveren bir iş sağlığı ve güvenliği kurulu kurmakla yükümlüdür. İş sağlığı ve güvenliği kurulunun kurulmasına ilişkin olarak, 1965 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın gündemine gelen, icra planına konulan böylesi bir kurul oluşturulması düşüncesi, planlarda da yer almasına karşın, 3. ve 4. Beş Yıllık Kalkınma Plan dönemlerinde gereken ilgiyi görememiştir. 7 Temmuz 1978'de Çalışma Bakanı'nın çağrısı ile ilk toplantısını yapan Ulusal Düzeyde İşçi Sağlığı İş Güvenliği Kurulu, bu alanda yıllarını vermiş kişilerden, kamu kuruluşlarının, toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşuyordu.

Kurul'un daha sık bir araya gelmesinin olanaksızlığından ötürü bir alt komisyonca çalışmaların geliştirilmesi ve önerilerin olgulaştırılması düşünülmüştü. Bu amaçla oluşturulan alt komisyon, birçok toplantıdan sonra iş sağlığı ve güvenliği kurullarının (işyerlerinde var olan, il-bölge düzeyinde oluşturulacak olan) zincirleme olarak ulusal düzeye kadar örgütlendiği “idari mali yönden özerk bir kurum” olması gerektiğini belirlemişti [46]. Katılımcı yöntemle yönetilen, “idari ve mali yönden özerk bir iş sağlığı ve güvenliği kurumu” düşüncesi 2000 yılında Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Çalışma Hayatı Özel ihtisas Komisyonu tarafından dile getirilmiştir. Komisyon kısa vadede ulusal bir kurul, uzun vadede ise bir kurum önermiştir. Ulusal iş sağlığı ve güvenliği konseyi kısa vadede ki hedef olarak gerçekleştirilmiştir.

Sağlık ve güvenliğine ilişkin olarak 50’den az işçi çalıştıran yerler işçi sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturma zorunluluğundan muaf tutulmuşlardır. Bu hükmün anlamı Çalışma Bakanlığı tarafından yayımlanan Çalışma istatistiklerine bakıldığı zaman daha iyi anlaşılabilir. SSK istatistikleri işyerlerinin % 99’u ve işçilerin % 49’u için işçi sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturulması zorunluluğu ortadan kaldırılmaktadır. Bu durumda Türkiye’deki işgücü piyasasının en sorunlu alanlarından biri olan küçük ve orta boy işletmelerin iş sağlığı ve güvenliğinde zorunlu olan kurul, doktor ve mühendis gibi aslında uygulamada çok etkili olan koruyuculuğun kapsam dışı bırakılmasıyla karşı karşıya kalma tehlikesi söz konusudur. Ayrıca 50’den az işçinin çalıştığı işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulları kurulamayacağı için işçiler, işyeri sağlık ve güvenliği gibi hayati öneme sahip bir konuda karar alma sürecine katılamamaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği kurulları, işveren veya işveren vekili, işyeri güvenlik şefi, yoksa bu konularda görevli teknik bir kişi, işyeri hekimi, sosyal işler danışmanı, varsa sivil savunma uzmanı, işyerinde görevli formen, ustabaşı veya usta, işyerinde bulunan sendika temsilcilerinin kendi aralarında seçecekleri bir işçi, işyerinde sendika temsilcisi yoksa o işyerindeki işçilerin yarıdan fazlasının katılacağı toplantıda açık oyla seçilecek bir işçiden oluşur. Dolayısıyla bu kurullar, ülkemizde yönetime katılma modeline uygun bir biçimde, yasayla oluşturulması zorunlu tutulan nadir hukuki müesseselerden biridir.

İş sağlığını ve güvenliğini ilgilendiren hemen hemen tüm konularda kurula ödevler ve yükümlülükler getirilmiştir. Ülkemizde az da olsa bazı toplu iş sözleşmelerinde işyerinde iş güvenliğinin örgütlenmesinde mevzuata göre çalışanların daha lehine kurallar getiren, iş sağlığı ve güvenliği kurullarını daha etkili yetkilerle donatan, bu kurulların yanında bazı alternatif iş güvenliği kurul ve komisyonlarının oluşturulmasını öngören, böylelikle işyerinde iç denetimi güçlendiren hükümler getirildiği görülmektedir [47].

İş Kanunu'nun 81. Maddesi'ne göre devamlı olarak en az 50 işçi çalıştıran işverenler, Sosyal Sigortalar Kurumu'nca sağlanan tedavi hizmetleri dışında kalan, işçilerin sağlık durumunun ve alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin sağlanması konusunda yükümlüdür. Ayrıca ilk yardım ve acil tedavi ile koruyucu sağlık hizmetlerini yürütmek üzere işyerindeki işçi sayısına ve işin tehlike derecesine göre bir veya daha fazla işyeri hekimi çalıştırmak ve bir işyeri sağlık birimi oluşturmakla yine yükümlü kılınmıştır. Yine İş Kanunu'nun 82. Maddesi'ne göre, sanayiden sayılan, devamlı olarak en az 50 işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işverenler, işyerinin iş güvenliği önlemlerinin sağlanması konusunda yükümlüdür. Ayrıca iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi için alınacak önlemlerin belirlenmesi ve uygulanmasının izlenmesi hizmetlerini yürütmek üzere işyerindeki işçi sayısına, işyerinin niteliğine ve tehlikelilik derecesine göre bir veya daha fazla mühendis veya teknik elemanı görevlendirmek işverenin yükümlülüğündedir.

İş Kanunu'nun 81. maddesinde iş hekiminin sayılan görevleri, işyeri hekiminin işlevinin sadece hasta muayenesi ile sınırlanamayacağını göstermektedir. İlk yardım ve acil tedavi dışında çalışma ortamının ve işçilerin sağlık durumunun denetlenmesi, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin saptanması, koruyucu sağlık önlemlerinin alınması için çaba gösterilmesi de işyeri hekiminin görevleri arasındadır. İşyeri hekiminin istihdamına ilişkin olarak bu kişilerin, Çalışma Bakanlığı bünyesinde en az üç yıl hekim, iş güvenliği müfettişi olarak çalışmış olmaları ya da yetkili makam tarafından verilmiş iş hekimliği sertifikasına sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir. Türk Tabipler Birliği tarafından açılan kurslar sonucu sertifika verilirken, 24.08.2000

tarihli kanun hükmünde kararname ile iş hekimliği sertifikası verme görevi Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır [47].

İşyeri hekimi ile işveren arasında iş akdine dayanan bir hukuki ilişki vardır. Ücret ve diğer çalışma koşulları diğer işçiler gibi işyeri hekimi ile işveren arasında serbestçe belirlenir. Ancak işyeri hekimi işveren adına hareket ettiğinden ve işyerinin yönetiminde görev aldığından aynı zamanda işveren vekili görevi taşır. İşyeri hekiminin iş güvencesinin ayrıca düzenlenmemiş olması tarafsızlığını etkileyebilecek bir faktördür [48].

Çalışma yaşamı gibi iki sosyal tarafın oluşturduğu dengelere dayanan bir yapıda sağlık birimlerinin herhangi bir tarafı tutmaması çok önemlidir. Hizmetin gereklerini ve bilimsel nesnelliği ne ölçüde kararlılıkla benimserse o ölçüde kabul ettirebilir. Yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesinde kolaylaştırıcı rol oynama çabası sisteme işveren katkısını sağlamanın en etkili yoludur. Ortak işyeri hekimliği, hem mevzuattan kaynaklanan hem de küçük işyerlerinin kısıtlarından kaynaklanan nedenlerle bu işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sorunları giderecek aynı zamanda işverenin de katkı koymasında etkili olacak alternatif bir yöntemdir.

İş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu söz konusu elemanların yapacakları görevler, çalışma yaşamıyla ilgili mevzuatın uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi konusunda esasen devlete verilmiş bulunan ödevle çakışmaktadır. Buna göre, devlet, kendisine yasayla verilmiş görevleri yerine getirme işini, adeta işverene yüklemektedir. Türkiye'deki kayıtlı işyerlerinin yıldan yıla sadece yaklaşık yüzde onunun denetlenebildiği, geçmişte resmi çevrelerce dahi belirtilmekteydi. Ancak, bu durumu düzeltmenin yolu, işverene yeni istihdam yükümleri yükümlülükleri tanımlamaktan geçmemektedir. Çünkü sosyal olduğunu ileri süren bir devlet anlayışı, bu konudaki yetki/görev devrine yabancıdır [49].

İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği konusunda işçiye yükümlülükleri yanında konuyla ilgili haklar da tanımıştır. İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından işçinin sağlığını bozacak veya vücut bütünlüğünü tehlikeye sokacak yakın, acil ve hayati bir tehlike

ile karşı karşıya kalan işçi, iş sağlığı ve güvenliği kuruluna başvurarak durumun saptanmasını ve gerekli önlemlerin alınmasına karar verilmesini talep edebilir. İşçinin çalışmaktan kaçındığı dönem içinde ücreti ve diğer hakları saklıdır.

Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan ve herkesin yasama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu düzenleyen hükmü temel alan çalışmama hakkı İş Kanunu'nda ayrıca düzenlenmiştir [48]. Buna göre işyerinde iş güvenliği açısından yaşamı tehdit eden bir durum ortaya çıktığında işçi derhal iş sağlığı ve güvenliği kuruluna başvurarak kurulun kararına göre çalışmama hakkını kullanabilmektedir. İşverenin işyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaması halinde işçi, iş akdini haklı nedenle feshedebilir [47].

İş Kanunu; işçi ve işverenin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hak ve yükümlülüklerini belirtir. Devletin iş sağlığı ve güvenliğini sağlama ödevi ise Anayasadan kaynaklanır. Anayasada devletin konuya ilişkin ödevi açıkça düzenlenmemiş olsa da Anayasanın 60. maddesi iş sağlığı ve güvenliği ile ilgilidir ve devlete bu konuda gerekli önlemleri alma sorumluluğunu yüklemiştir [48].

7.2.2. Direktiflere uyum amaçlı çıkarılan yönetmelikler

İş Kanunu'nun iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili 77 ile 89. maddeleri bu alanda uyumlaştırmanın yasal zeminini hazırlamış ve sonrasında AB direktifleri mevzuatımıza yönetmeliklerle aktarılmıştır. Bu alanda 21 adet yönetmelik yürürlüğe girmiş olup, 2 adet yönetmelik Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı, 1 adet yönetmelik de Çevre Bakanlığı'nın sorumluluğunda bulunmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği direktifleri ile ilgili olarak, İş Kanununda yapılan uyumun diğer çalışanlar bakımından da ilgili Kanunlarda (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu vb.) yapılması gerekecektir.

Uyum sürecinde kabul edilerek resmi gazetede yayımlanan diğer yönetmelikler;

Çizelge 7.1. Uyum sürecinde kabul edilen ve yayınlanan yönetmelikler

Yönetmeliğin Adı	Tarih - Sayı
Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği	16.6.2004 - 25494
Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	23.10.2004
Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik	09.08.2004 - 25548
İş Yeri Sağlık Birimleri ve İş Yeri Hekimlerinin Görevleri ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	16.12.2003 - 25318
Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliğin 24. maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik	17.02.2004 - 25376
Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	07.04.2004 - 25426
İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik	07.04.2004 - 25426
İş Yerlerinde İşin Durdurulmasına ve İş Yerlerinin Kapatılmasına İlişkin Yönetmelik	05.03.2004 - 25393
İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	15.04.2004 - 25434
Sağlık Kuralları Bakımından Günde Ancak Yedi buçuk Saat veya Daha Az Çalıştırılması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik	15.04.2004 - 25434

8. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

8.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerimizdeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve bu uygulamaların etkinliğinin belirlenmesi üzerine yapılmış bir çalışmadır. Araştırma yapılırken imalat sanayisinde faaliyet gösteren işletmelerdeki çalışanlar ve yöneticilere İş kanunu, ISO 9001-2000 Kalite Yönetim Sistemi Standardı, TS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı, BS 8800 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Rehber Standardı, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği dikkate alınarak anket hazırlanmıştır.

8.2. Araştırmanın Modeli, Kapsamı ve Varsayımları

Araştırmada model olarak “Tanımlayıcı Araştırma Modeli” seçilmiştir. Tanımlayıcı Araştırma Modeli, bir problemle ilgili durumları, değişkenleri ve değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen bir araştırma modelidir. Araştırma ile Türkiye’de İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları incelenmiş ve bu uygulamaların etkinliği tespit edilerek uygulamalarla ilişkisi saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma, imalat sektöründe hem devlet tarafından işletilen sanayi kuruluşunu, hem de özel sektörde faaliyet gösteren sanayi kuruluşunu kapsamaktadır.

8.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket uygulamasından yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında, çalışanlara ve yöneticilere uygulanmak üzere hazırlanan anket iki kısımdan oluşmaktadır. Yönetici personele uygulanan ankette, çalışan personele uygulanan ankette farklı olarak araştırma kapsamındaki firmaların genel özelliklerine ilişkin sorular (çalışan sayısı, faaliyet süresi vb.) sorulmuştur. Genel olarak uygulanan ankette araştırma kapsamındaki firmalarda; araştırmaya katılan

kişilerin demografik bilgilerine (cinsiyet, yaş vb.) yönelik sorular; firmaların genel özelliklerine ilişkin sorular (çalışan sayısı, faaliyet süresi vb.); firmaların mevcut iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına ilişkin sorular (iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu birime sahip olma durumu, vb.) sorulmuştur. Ayrıca, firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına işçi sağlığı ve güvenliği yönetmeliği ve TS 18001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi standartlarına göre yeterli düzeye sahip olup olmadıklarını belirlemeye yönelik çeşitli ifadeler yer almaktadır. Son bölümde ise, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının işletme içerisindeki etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır.

8.4. Bulgular ve Değerlendirme

8.4.1. Firmaların genel özellikleri

Araştırma kapsamında çalışmayı oluştururken biri kamu sektöründe, diğeri ise özel sektör de olmak üzere imalat sektöründe faaliyet gösteren iki büyük sanayi kuruluşu; Makine Kimya Endüstrisi Kurumu ve Ulusoy Elektrik ele alınmıştır. Bu sanayi kuruluşlarından MKEK hafif silah ve ağır silah imalatı yapmakta olup, kurum da şu an 418 çalışan bulunmaktadır. Kurumun ISO 9001-2000 Kalite Yönetim Sistemi ve AQAP 2120 Kalite Güvence Sistemi belgeleri vardır. Kurumda iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu ayrı bir birim bulunmamaktadır. Ayrıca MKEK de İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu bulunmakta olup, kurulun üye sayısı 7’den azdır ve bu sayı sabittir. Kurul ayda bir kez toplanmakta ve kurulun yıllık toplantı sayısı 12’dir. Özel sektör içerisinde imalat sektöründe faaliyet gösteren sanayi kuruluşumuz Ulusoy Elektrik ise metal muhafazalı modüler hücreler, metal-clad çekmeceli tip hücreler, Vakum kesicileri, RMU’lar, Havai Hat Otomatik yük ayırıcıları ve kesicileri, monoblok / prefabrik beton trafo köşkleri ve OG Kablo Aksesuarları gibi OG elektrik dağıtım ekipmanlarının tasarımını ve üretimini gerçekleştirmektedir. İşletmenin ISO 9001-2000 Kalite Yönetim Sistemi, ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi ve TS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi belgeleri bulunmaktadır. İşletmede iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu ayrı bir birim bulunmamaktadır. Ayrıca Ulusoy Elektrik de İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu

bulunmakta olup, kurulun üye sayısı 7'den azdır ve bu sayı sabittir. Kurul ayda bir kez toplanmakta ve kurulun yıllık toplantı sayısı 12'dir.

8.4.2. Demografik veriler

Araştırmaya kamu kurumunda toplam 80 kişi katılmıştır. Araştırma yapılan kurumda tezgah başında veya üretim hattında kadın personel olmadığı için kamu kurumundaki çalışmamızın tamamı erkek personel (Çizelge 8.1) üzerinden yapılmıştır

Çizelge 8.1. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Kadın	0	0
Erkek	80	100
Toplam	80	100

Araştırmaya özel kurumunda toplam 80 kişi katılmıştır. Araştırma yapılan kurumda tezgah başında veya üretim hattında kadın personel olmadığı için özel kurumdaki çalışmamızın tamamı erkek personel (Çizelge 8.2) üzerinden yapılmıştır.

Çizelge 8.2. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Kadın	0	0
Erkek	80	100
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.3) çalışanların çoğunun (%41) 35 ile 45 yaş arası kişilerden oluştuğu görülmektedir. 15 ile 25 yaş arası çalışanların oranı %22, 25 ile

35 yaş arası çalışanların oranı %28 ve 45 ile 55 yaş arası çalışanların oranı ise %9 olduğu görülmektedir.

Çizelge 8.3. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının yaşlarına göre dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
15-25	18	22
25-35	22	28
35-45	33	41
45-55	7	9
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.4) çalışanların çoğunun (%53) 25 ile 35 yaş arası kişilerden oluştuğu görülmektedir. 15 ile 25 yaş arası çalışanların oranı %24, 35 ile 45 yaş arası çalışanların oranı %19 ve 45 ile 55 yaş arası çalışanların oranı ise %4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 8.4. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının yaşlarına göre dağılımı

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
15-25	19	24
25-35	43	53
35-45	15	19
45-55	3	4
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının uzmanlaştıkları alanlara göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.5) çalışanların %28'inin freze tezgâhında, %15'inin torna tezgâhında, %15'inin CNC tezgâhında, %16'sının kaynak makinesini kullandığı, %26'sının ise montaj hattında çalıştığı görülmektedir.

Çizelge 8.5. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının uzmanlık alanlarına göre dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Freze Tezgâhında İmalat	22	28
Torna Tezgâhında İmalat	12	15
CNC Tezgâhında İmalat	12	15
Kaynakçılık	13	16
Montaj	21	26
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının uzmanlaştıkları alanlara göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.6) çalışanların %10'unun freze tezgâhında, %13'ünün torna tezgâhında, %16'sının CNC tezgâhında, %11'inin kaynak makinesini kullandığı, %18'inin montaj hattında çalıştığı, %9'unun kalite kontrol yaptığı, %13'ünün kalıp imalatında, %10'unun ise matkap tezgâhlarında çalıştığı görülmektedir.

Çizelge 8.6. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının uzmanlık alanlarına göre dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Freze Tezgâhında İmalat	8	10
Torna Tezgâhında İmalat	10	13
CNC Tezgâhında İmalat	13	16
Kaynakçılık	9	11
Montaj	15	18
Kalite Kontrol	7	9
Kalıp	10	13
Matkap Tezgâhında İmalat	8	10
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının işletmedeki çalışma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.7) çalışanların büyük çoğunluğunun (%59) ile 10 yıldan az kıdeme sahip olduğu görülmektedir. 10 ile 20 yıl arası kıdeme sahip olanların oranı %12, 20 ile 30 yıl arası kıdeme sahip olanların oranı ise %29'dur.

Çizelge 8.7. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarının çalışma süreleri

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
10 yıldan Az	47	59
10 ile 20 yıl arası	10	12
20 ile 30 yıl arası	23	29
30 yıldan fazla	0	0
Toplam	80	100

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının işletmedeki çalışma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde (Çizelge 8.8) çalışanların büyük çoğunluğunun (%92) ile 10 yıldan az kıdeme sahip olduğu görülmektedir. 10 ile 20 yıl arası kıdeme sahip olanların oranı ise %8'dir.

Çizelge 8.8. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarının çalışma süreleri

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
10 yıldan Az	74	92
10 ile 20 yıl arası	6	8
Toplam	80	100

8.4.3. Firmaların iş kazaları ve meslek hastalıkları oluşum nedenlerine ilişkin sonuçları

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarından iş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.9) işletmelerde meydana gelen iş kazalarının en önemli nedeni olarak “kişisel

nedenleri” (X=1.60) belirttikleri görülmüştür. Bunu sırasıyla 2. sırada “teknik nedenler” (X=1.66), 3. sırada “ekonomik nedenler” (X=3.08), 4. sırada ise “çevresel nedenler” (X=3.16) takip etmektedir.

Çizelge 8.9. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri

	<i>Ortalama</i>	<i>Mod</i>
Kişisel Nedenler	1.60	1
Teknik Nedenler	1.66	2
Ekonomik Nedenler	3.08	3
Çevresel Nedenler	3.16	4

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarından iş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.10) işletmelerde meydana gelen iş kazalarının en önemli nedeni olarak “teknik nedenler” (X=1.64) seçeneğini belirttikleri görülmüştür. Bunu sırasıyla 2. sırada “kişisel nedenler” (X=1.68), 3.sırada “çevresel nedenler” (X=3.05), 4. sırada ise “ekonomik nedenler” (X=3.49) takip etmektedir.

Çizelge 8.10. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri

	<i>Ortalama</i>	<i>Mod</i>
Teknik Nedenler	1.64	1
Kişisel Nedenler	1.68	2
Çevresel Nedenler	3.05	3
Ekonomik Nedenler	3.49	4

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına, iş kazalarının oluşum nedenleri daha detaylı bir şekilde sorulmuş ve iş kazalarının oluşum nedenlerini en önemliden başlayarak sıralamaları istenmiştir. Elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.11) iş kazaların oluşum nedenlerinden en önemlilerini belirlemede birbirine çok yakın

sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışanların verdiği cevaplara göre iş kazalarının oluşum nedenleri arasında en önemlisi olarak “olumsuz çalışma koşulları” (X=4,10) görülmektedir. Bunu sırasıyla “iş görenin kişisel problemleri” (X=4,64), “aşırı iş yükü” (X=4,81), “bakımı yapılmayan makine ve teçhizatlar” (X=5,64), “işletmenin iç denetim yapmaması” (X=5,80), “iş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı” (X=6,12), “iş görenin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği” (X=6,20), “çalışma saatlerinin uzunluğu” (X=6,44), “koruyucu iş güvenliği önlemlerinin alınmayışı” (X=6,60), “devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması” (X=7,01), “koruyucusu olmayan makine ve teçhizat” (X=7,20) olduğu görülmektedir.

Çizelge 8.11. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri-2

	<i>Ortalama</i>	<i>Derece</i>
Olumsuz çalışma koşulları	4,10	1
İş görenin kişisel problemleri	4,64	2
Aşırı iş yükü	4,81	3
Bakımı yapılmayan makine ve teçhizatlar	5,64	4
İşletmenin iç denetim yapmaması	5,80	5
İş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı	6,12	6
İş görenin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği	6,20	7
Çalışma saatlerinin uzunluğu	6,44	8
Koruyucu iş güvenliği önlemlerinin alınmayışı	6,60	9
Devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması	7,01	10
Koruyucusu olmayan makine ve teçhizat	7,20	11

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına, iş kazalarının oluşum nedenleri daha detaylı bir şekilde sorulmuş ve iş kazalarının oluşum nedenlerini en önemliden başlayarak sıralamaları istenmiştir. Elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.12) iş kazaların oluşum nedenlerinden en önemlilerini belirlemede birbirine çok yakın

sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışanların verdiği cevaplara göre iş kazalarının oluşum nedenleri arasında en önemlisi olarak “olumsuz çalışma koşulları” (X=3,66) görülmektedir. Bunu sırasıyla; “aşırı iş yükü” (X=4,15), “iş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı” (X=5,10), “iş görenin kişisel problemleri” (X=5,37), “bakımı yapımı yapılmayan makine ve teçhizatlar” (X=5,59), “koruyucusu olmayan makine ve teçhizat” (X=5,90), iş görenin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği” (X=5,92), “işletmenin iç denetim yapmaması” (X=6,63), “koruyucu iş güvenliği önlemlerinin alınmayışı” (X=6,67), “devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması” (X=7,62), “çalışma saatlerinin uzunluğu” (X=8,16), olduğu görülmektedir.

Çizelge 8.12. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre iş kazalarının oluşum sebepleri-2

	<i>Ortalama</i>	<i>Derece</i>
Olumsuz çalışma koşulları	3,66	1
Aşırı iş yükü	4,15	2
İş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı	5,10	3
İş görenin kişisel problemleri	5,37	4
Bakımı yapılmayan makine ve teçhizatlar	5,59	5
Koruyucusu olmayan makine ve teçhizat	5,90	6
İş görenin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği	5,92	7
İşletmenin iç denetim yapmaması	6,63	8
Koruyucu iş güvenliği önlemlerinin alınmayışı	6,67	9
Devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması	7,62	10
Çalışma saatlerinin uzunluğu	8,16	11

Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına, iş görenlerin yakalandıkları meslek hastalıklarının nedenlerini önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.13) iş görenlerin yakalandığı meslek hastalıklarının sebebi olarak iki sebep ön plana çıkmıştır. İş görenlerin yakalandığı meslek hastalıklarının en önemli sebebi olarak X=1,81 ortalama ile “kimyasal maddeler” ve bunun yanında

X=1,82 ortalama ile “tozlar” gösterilmiştir. Ayrıca bu sebepleri sırasıyla “fiziki maddeler” (X=2,70) ve “bulaşıcı hastalıklar” (X=3,58) maddesinin takip ettiği görülmektedir.

Çizelge 8.13. Araştırmaya katılan kamu kurumu çalışanlarına göre meslek hastalıklarının oluşum sebepleri

	<i>Ortalama</i>	<i>Derece</i>
Kimyasal maddeler	1,81	1
Tozlar	1,82	2
Fiziki maddeler	2,70	3
Bulaşıcı hastalıklar	3,58	4

Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına, iş görenlerin yakalandıkları meslek hastalıklarının sebeplerini önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve elde edilen yanıtlara göre (Çizelge 8.14) iş görenlerin yakalandığı meslek hastalıklarının sebebi olarak başta “kimyasal maddeler” (1,54) görülmektedir. İş görenlerin yakalandığı meslek hastalıklarının diğer sebepleri ise sırasıyla X=1,93 ortalama ile “tozlar”, X=2,86 ile “fiziki maddeler” ve son olarak X=3,57 ortalama ile “bulaşıcı hastalıklar” görülmektedir.

Çizelge 8.14. Araştırmaya katılan özel kurum çalışanlarına göre meslek hastalıklarının oluşum sebepleri

	<i>Ortalama</i>	<i>Derece</i>
Kimyasal maddeler	1,54	1
Tozlar	1,93	2
Fiziki maddeler	2,86	3
Bulaşıcı hastalıklar	3,57	4

8.4.4. Firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve etkinlik düzeyinin belirlenmesine ilişkin sorulan sorular arası güvenirlilik analizi

Araştırmada kullandığımız anket formundaki iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve bu uygulamaların etkinlik düzeyinin belirlenmesine ilişkin sorulan sorulara verilen cevapların iç tutarlılığını ve güvenirliliğini ölçmek amacıyla yapılan güvenirlilik analizinde “Cronbach Alpha” indeksi kullanılmış ve elde edilen değerlerin yorumlanmasında Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü öğretim elemanlarının görüş ve katkıları alınmıştır.

Çizelge 8.15. MKEK’de uygulanan anketin güvenirlilik analizi

Cronbach Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0,804	0,808	15

Çizelgede de görüldüğü üzere MKEK de uygulanan anketteki sorulan sorular arası Cronbach Alpha değeri %80 olarak bulunmuştur. %70’in üzerinde olan ölçeklerin güvenilir olduğu bilindiğinden, bu sorular arasındaki içsel tutarlılığın oldukça güçlü olduğu söylenebilir.

Çizelge 8.16. Ulusoy Elektrik’te uygulanan anketin güvenirlilik analizi

Cronbach Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0,846	0,845	15

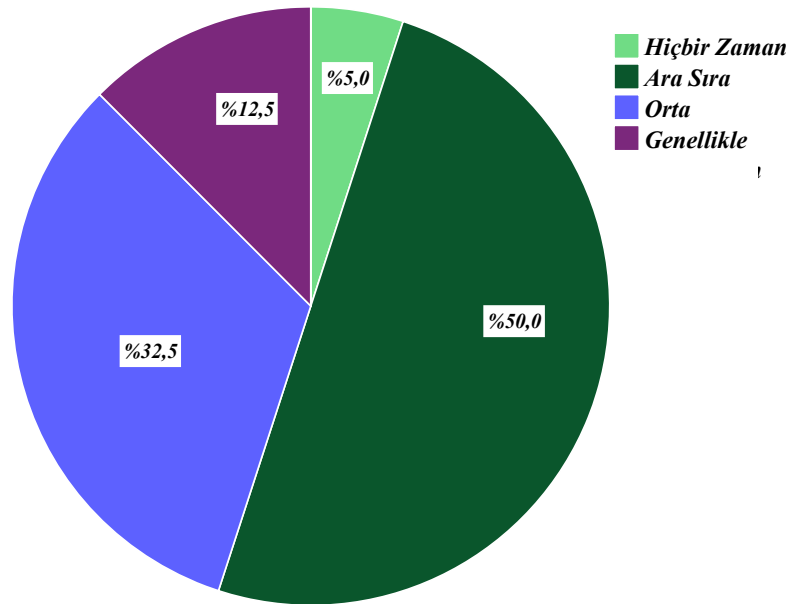
Çizelgede de görüldüğü üzere Ulusoy Elektrik'te uygulanan anketteki sorulan sorular arası Cronbach Alpha değeri %84 olarak bulunmuştur. %70'in üzerinde olan ölçeklerin güvenilir olduğu bilindiğinden, bu sorular arasındaki içsel tutarlılığın da oldukça güçlü olduğu söylenebilir.

8.4.5. Firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve etkinlik düzeyinin belirlenmesine ilişkin sonuçlar

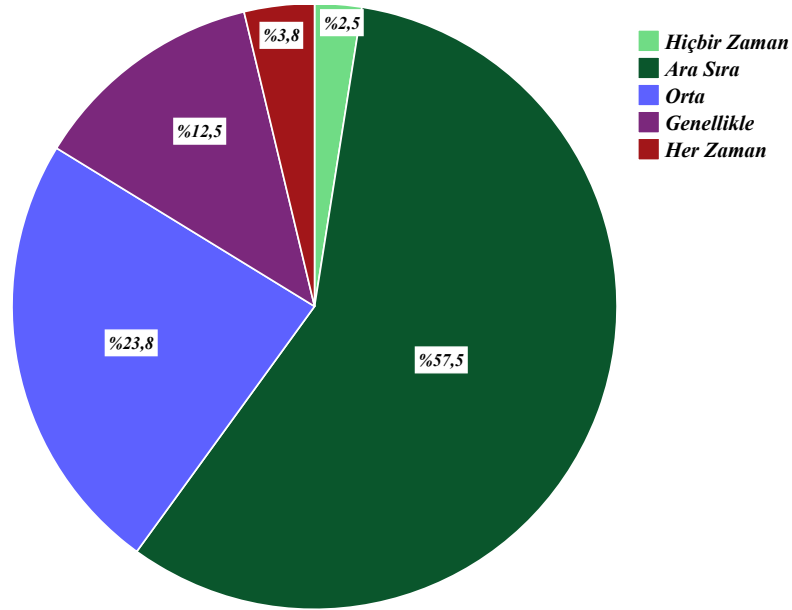
Araştırma kapsamındaki firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinlik düzeyinin belirlenmesine ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtlar grafikler halinde verilmiştir (Şekil 8.1 – Şekil 8.30). Ayrıca imalat sektöründe faaliyet gösteren hem kamu sektörü sanayi kuruluşunun hem de özel sektör sanayi kuruluşunun, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğini ölçmede yardımcı olmak amacıyla anketimizin son sorusu olan “işletmenizde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları iş yerinde etkili bir şekilde görülüyor mu?” sorusu bağımlı değişken kabul edilerek diğer sorularla arasındaki ilişkisi regresyon ve korelasyon analizi yapılarak elde edilmiştir. Regresyon analizi sebep-sonuç ilişkisini bulmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Korelasyon analizi ise, iki farklı değişken arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti hakkında bilgi edinmemize yardımcı olan bir yöntemdir.

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde personele iş kazalarını önlemeye yönelik belirli bir program dâhilinde eğitim veriliyor mu?” sorusu yöneltilmiş kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.1 ve Şekil 8.2'de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,53$ ve standart sapması $s=0,779$ olmuştur. Regresyon analizine bakıldığında bağımsız değişken durumundaki “iş kazalarını önlemeye yönelik verilen eğitimin” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %2 olduğu, diğer bir ifade ile “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliğinin %2 sinin işletme içerisinde verilen eğitimlere bağlı olduğu sonucu çıkarılmıştır. Korelasyon analizine bakıldığında bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,149$ olduğu görülmektedir. Özel kurumda edilen bu cevapların ortalaması $X=2,58$ ve

standart sapması $s=0,883$ olmuştur. Regresyon analizine bakıldığında bağımsız değişken durumundaki “iş kazalarını önlemeye yönelik verilen eğitimin” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %11 olduğu, diğer bir ifade ile “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliğinin %11 inin işletme içerisinde verilen eğitimlere bağlı olduğu sonucu çıkarılmıştır. Korelasyon analizine bakıldığında bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,335$ olduğu görülmüştür.

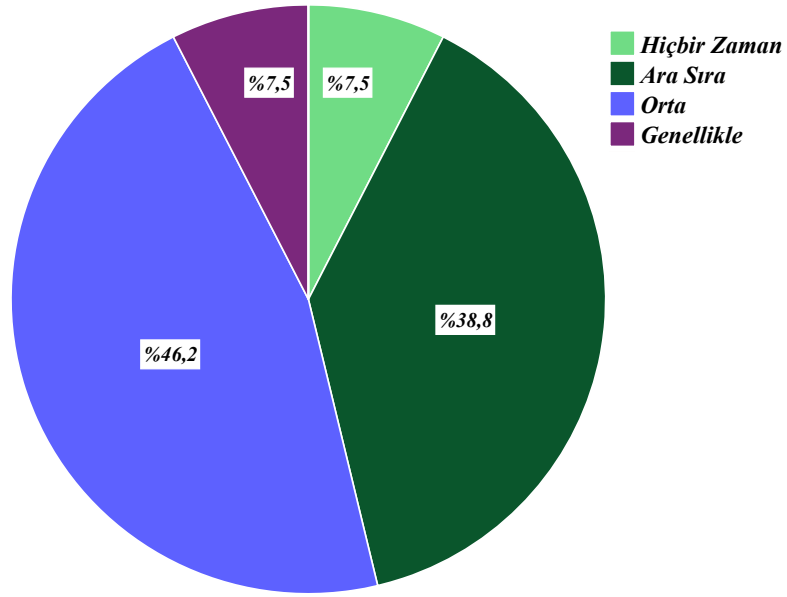

Şekil 8.1. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede içerisinde, personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilip verilmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

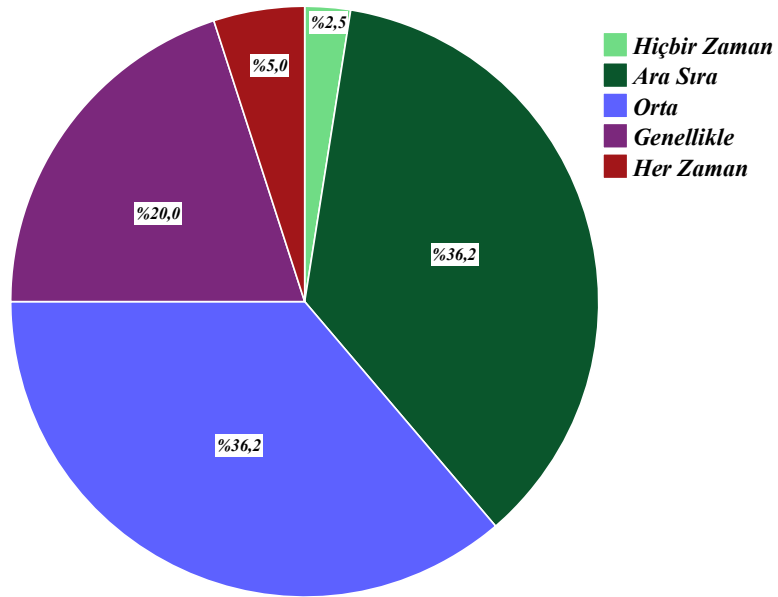

Şekil 8.2. Özel kurum çalışanlarının, işletmede içerisinde, personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilip verilmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyon sağlanıyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.3 ve Şekil 8.4’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,54$ ve standart sapması $s=0,745$ olmuştur. Regresyon analizine bakıldığında bağımsız değişken durumundaki “işletme içerisindeki işbirliği ve koordinasyonun” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %10 olduğu; ayrıca bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,324$ olduğu görülmüştür. Özel kurumda elde edilen cevapların ortalaması $X=2,89$ ve standart sapması $s=0,928$ olmuştur. Regresyon analizine bakıldığında bağımsız değişken durumundaki “işletme içerisindeki işbirliği ve koordinasyonun” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %10 olduğu; ayrıca bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,313$ olduğu görülmüştür.

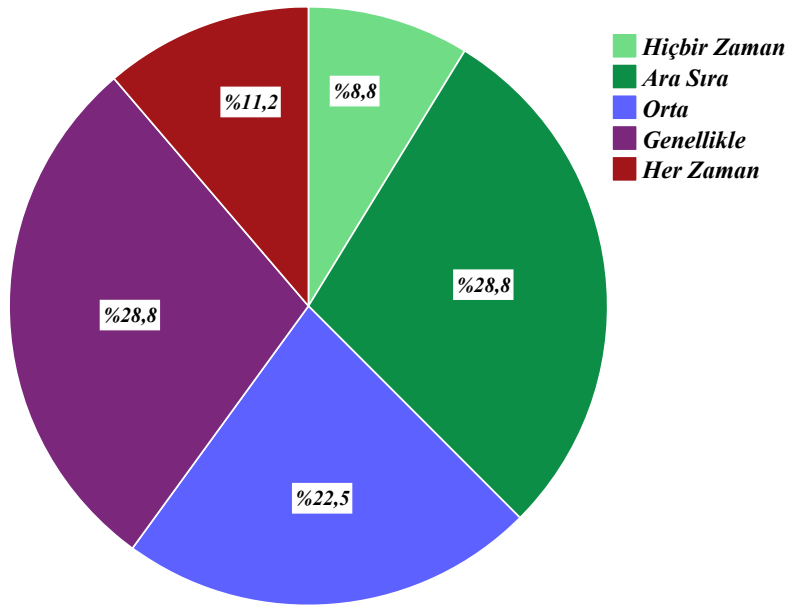
Şekil 8.3. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanıp sağlanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

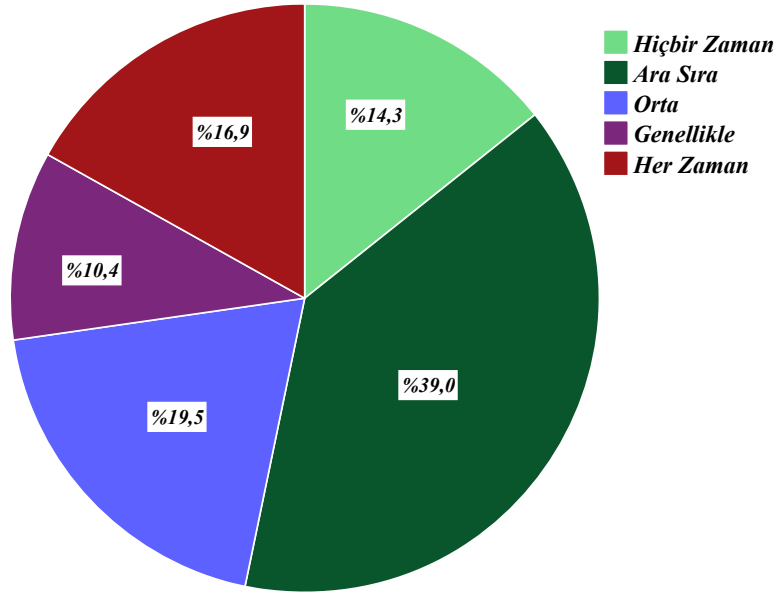
Şekil 8.4. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanıp sağlanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetimden geçiyor mu?” sorusu

yöneltirilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.5 ve Şekil 8.6’da sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=3,05$ ve standart sapması $s=1,179$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “devletin ilgili kurumlarınca denetimi” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %4 olduğu, ayrıca bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,067$ olduğu görülmüştür. Özel kurumda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,77$ ve standart sapması $s=1,307$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “devletin ilgili kurumlarınca denetimi” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı %18 olduğu, ayrıca bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,432$ olduğu görülmüştür.

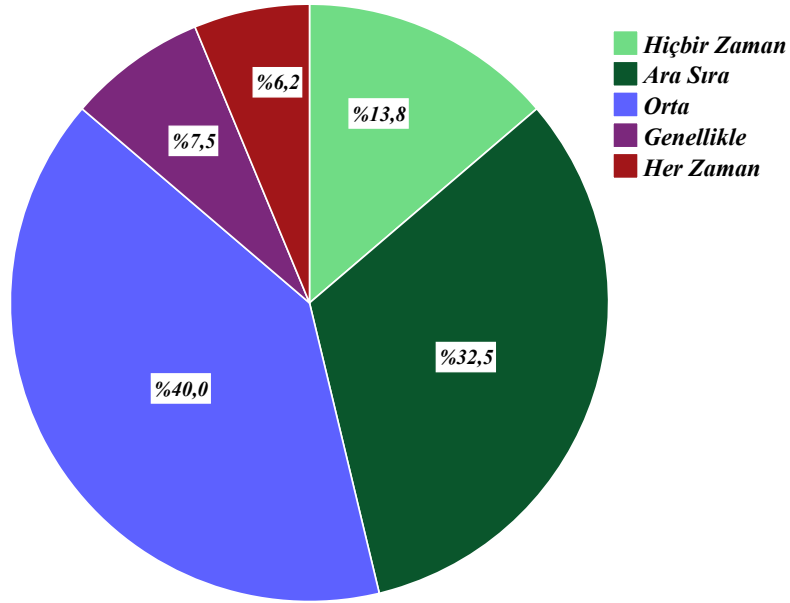

Şekil 8.5. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlenip denetlenmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

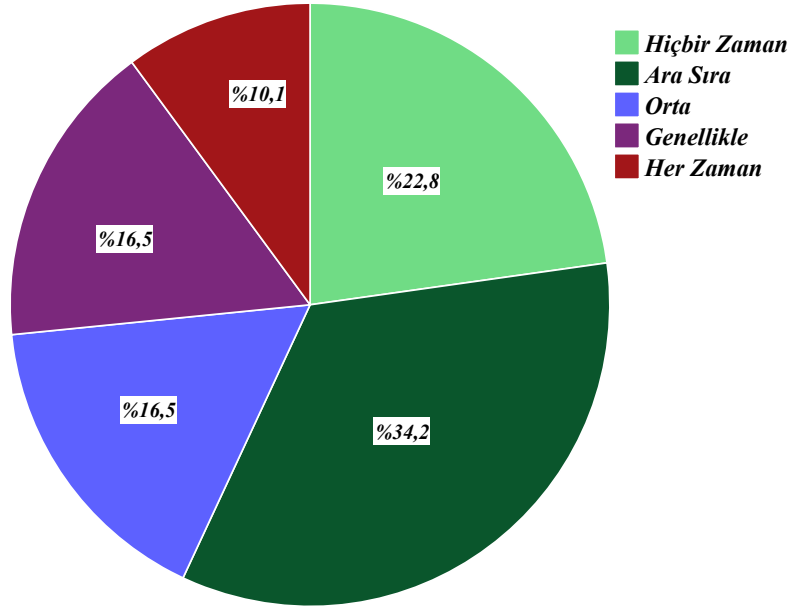

Şekil 8.6. Özel kurum çalışanlarının, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlenip denetlenmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizleri yapılıyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.7 ve Şekil 8.8’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,60$ ve standart sapması $s=1,026$ olmuştur. Özel kurumda ise verilen cevapların ortalaması $X=2,57$ ve standart sapması $s=1,288$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “araştırmalar ve kaza analizleri” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının kamu kurumunda %2 olduğu, özel kurumda ise %21 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif, aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının kamu kurumunda $r=0,02$, özel kurumda $r=0,468$ olduğu bulunmuştur.

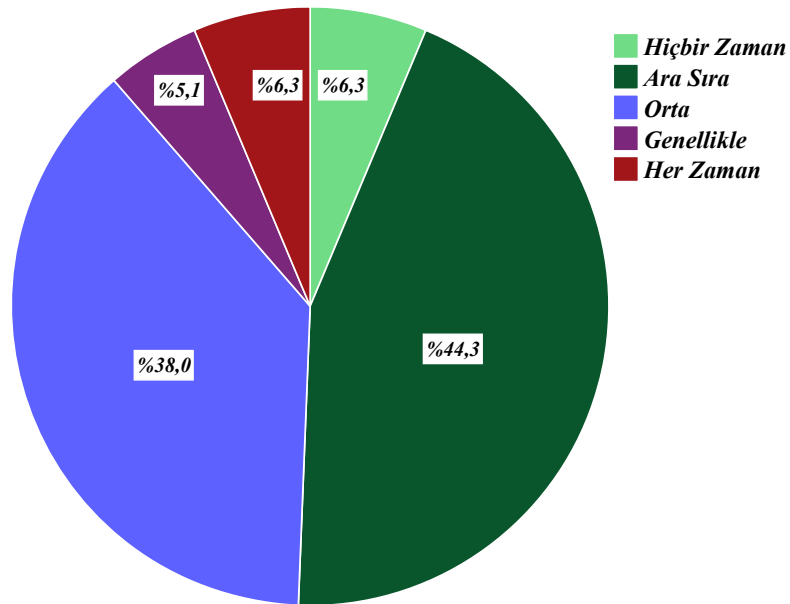
Şekil 8.7. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizlerinin yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

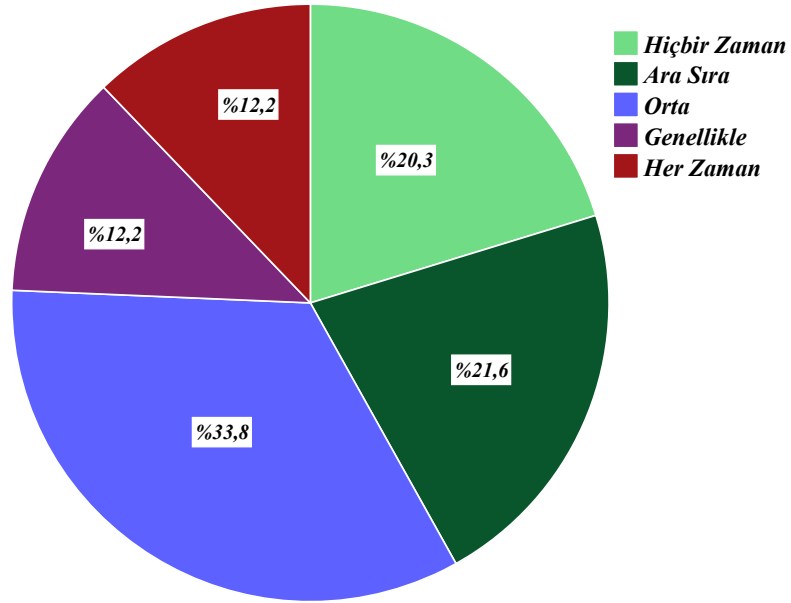
Şekil 8.8. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizlerinin yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde iş sağlığı ve güvenliği kurulu iş kazalarını önlemede etkili mi?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum

alışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.9 ve Şekil 8.10’da sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,61$ ve standart sapması $s=0,926$, özel kurumda ise $X=2,74$, $s=1,261$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği kurulunun” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının kamu kurumunda %4, özel kurumda %31 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise kamu kurumunda $r=0,209$ özel kurumda $r=0,559$ olduğu görülmüştür.

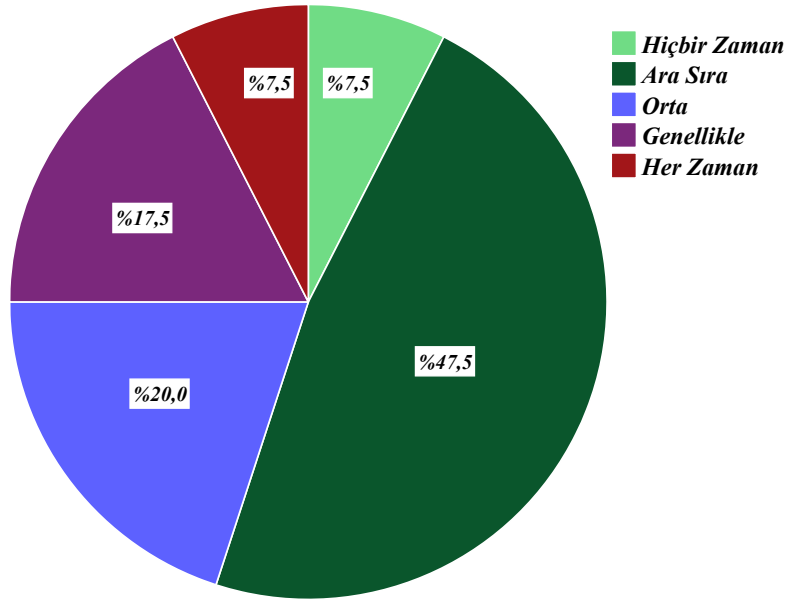

Şekil 8.9. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemede etkili olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

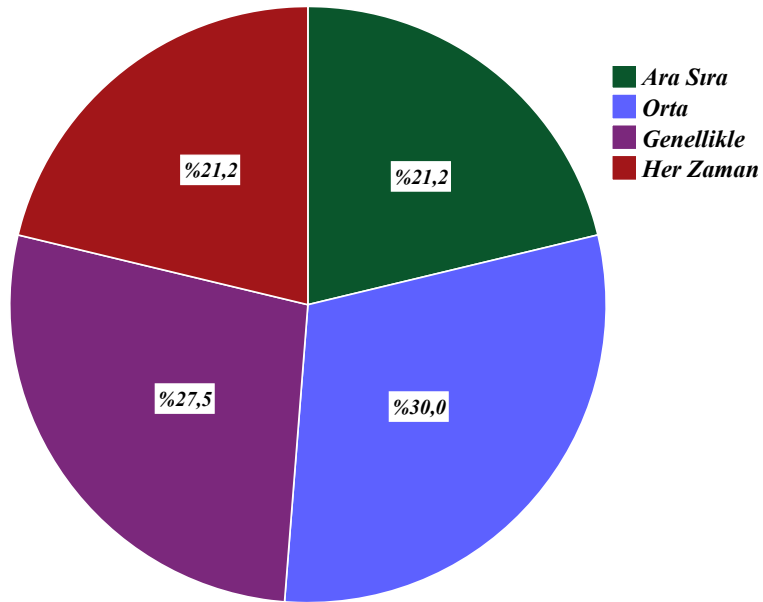

Şekil 8.10. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemede etkili olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizdeki makine ve teçhizatın kontrolü periyodik olarak yapılıyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.11 ve Şekil 8.12’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,70$ ve standart sapması $s=1,084$ özel kurumda ise $X=3,49$ ve $s=1,055$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “makine ve teçhizat kontrolünün” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının kamu kurumunda %2, özel kurumda ise %7 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise kamu kurumunda $r=0,151$ ve özel kurumda $r=0,282$ olduğu bulunmuştur.

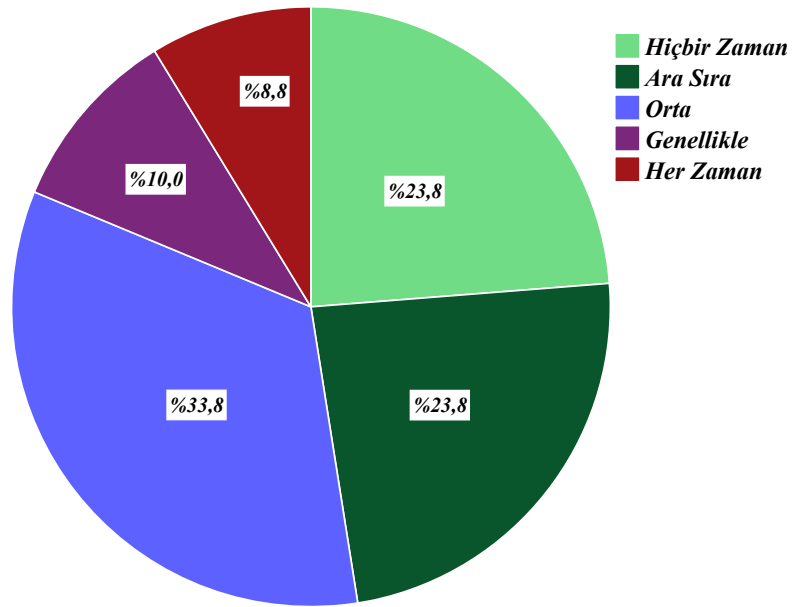
Şekil 8.11. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede makine ve teçhizatın kontrolünün periyodik olarak yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

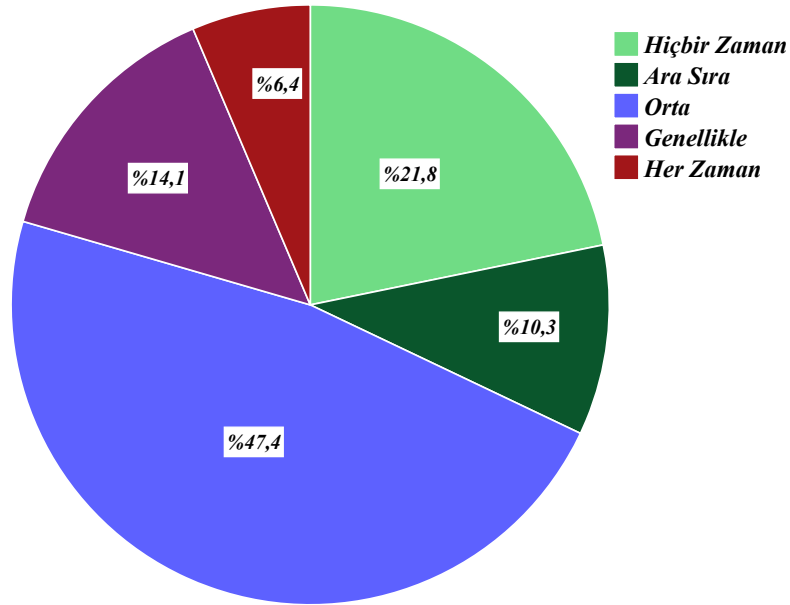
Şekil 8.12. Özel kurum çalışanlarının, işletmede makine ve teçhizatın kontrolünün periyodik olarak yapılıp yapılmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sistemi var mı?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel

kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.13 ve Şekil 8.14’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=2,56$ ve standart sapması $s=1,210$, özel kurumda ise $X=2,73$, $s=1,147$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “havalandırma sisteminin” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının her iki kurumda da %2 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise kamu kurumunda $r=0,152$, özel kurumda ise $r=0,139$ olduğu görülmüştür.

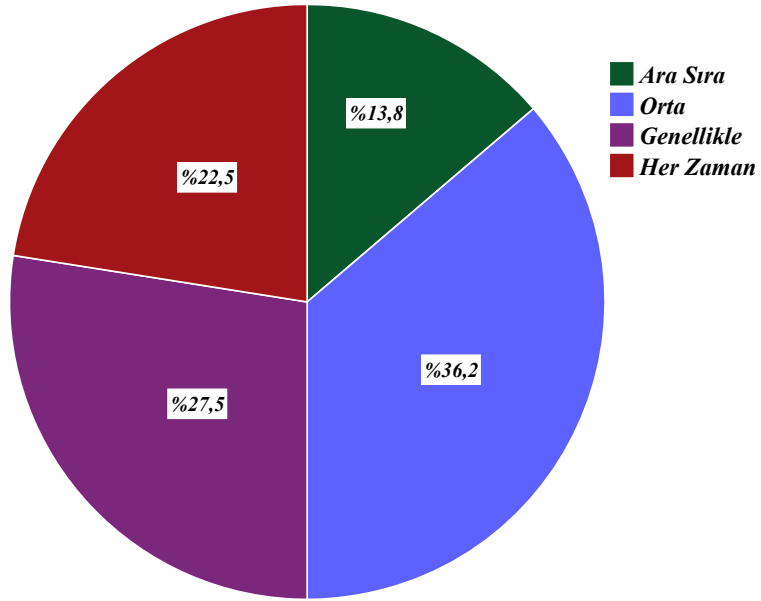

Şekil 8.13. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sisteminin olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

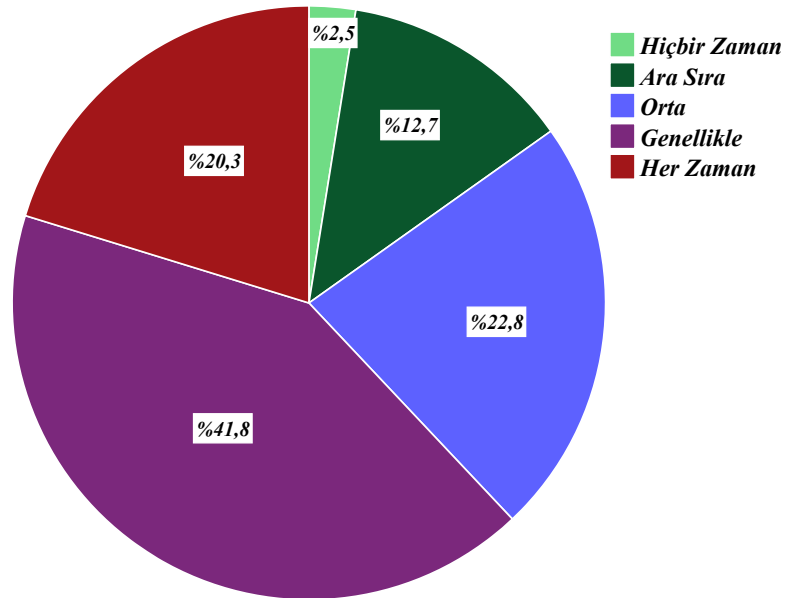

Şekil 8.14. Özel kurum çalışanlarının, işletmede meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sisteminin olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vs. var mı?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.15 ve Şekil 8.16’da sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kamu kurumunda elde edilen bu cevapların ortalaması $X=3,65$ ve standart sapması $s=1,026$, özel kurumda ise $X=3,59$, $s=0,99$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “kişisel koruyucu malzemeler ve uyarı levhalarının” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının her iki kurumda da %3 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise sırasıyla $r=0,164$ ve $r=0,188$ olduğu görülmüştür.

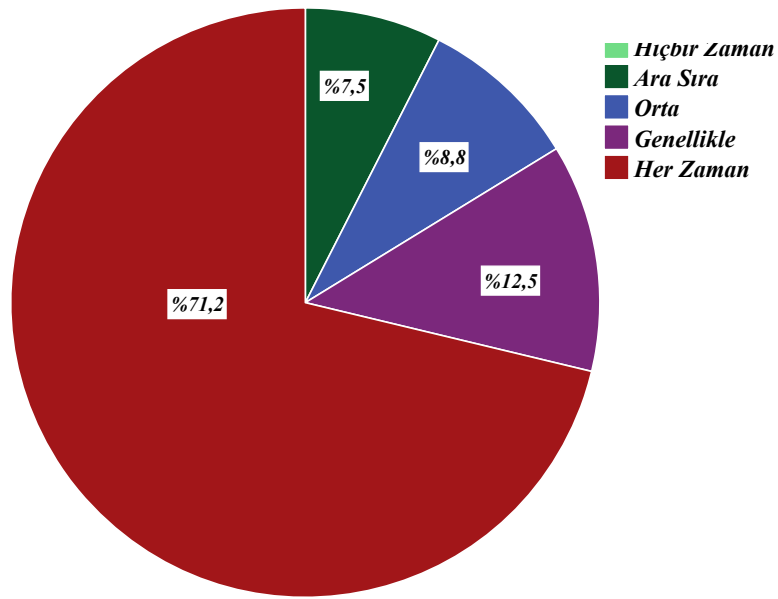
Şekil 8.15. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vs. olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

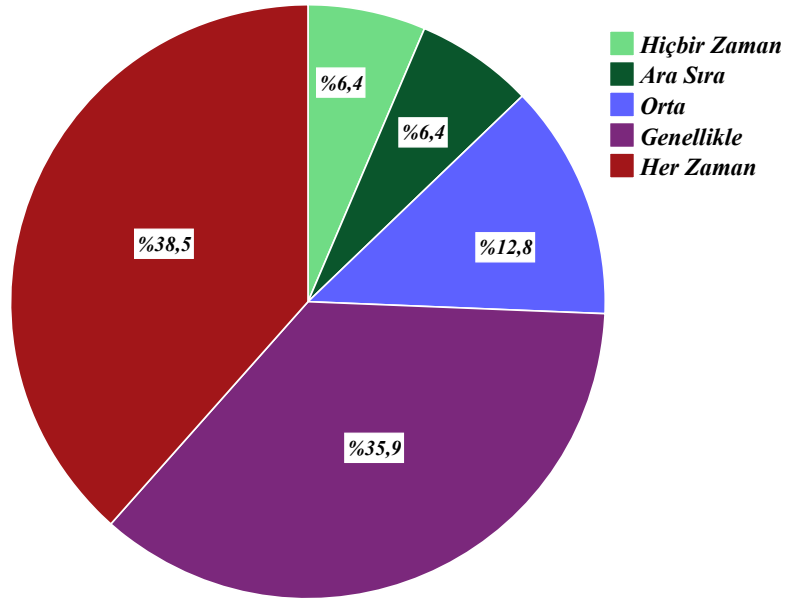
Şekil 8.16. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vs. olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde iş yeri hekimi mevcut mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar

Şekil 8.17 ve Şekil 8.18’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=4,48$, $X=3,94$ ve standart sapması $s=0,941$, $s=1,166$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “iş yeri hekiminin” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansı kamu kurumunda %2, özel kurumda ise %25 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise sırasıyla $r=0,138$ ve $r=0,508$ olduğu görülmüştür.

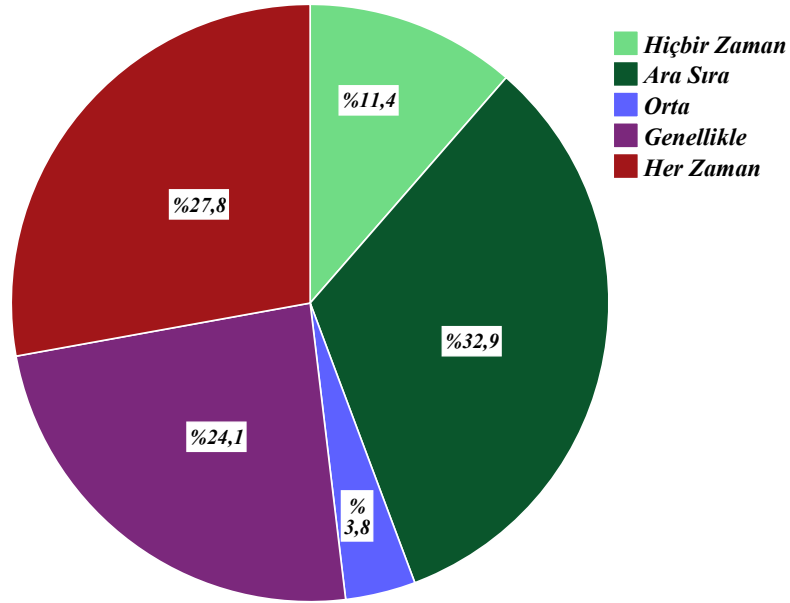

Şekil 8.17. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede iş yeri hekimi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

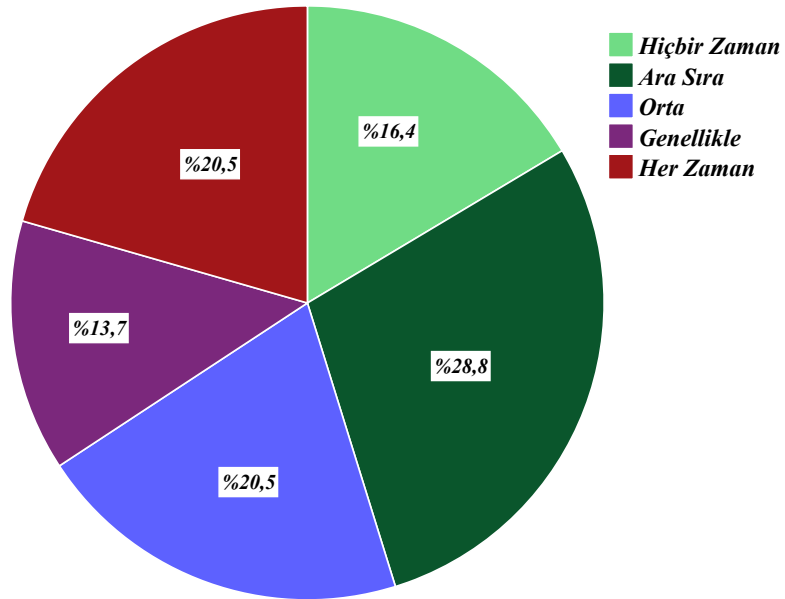

Şekil 8.18. Özel kurum çalışanlarının, işletmede iş yeri hekimi olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutuluyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.19 ve Şekil 8.20’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=3,24$, $X=2,93$ ve standart sapması $s=1,452$, $s=1,388$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “kaza istatistiklerinin” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının kamu kurumunda %1, özel kurumda ise %15 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise sırasıyla $r=0,078$ ve $r=0,398$ olduğu görülmüştür.

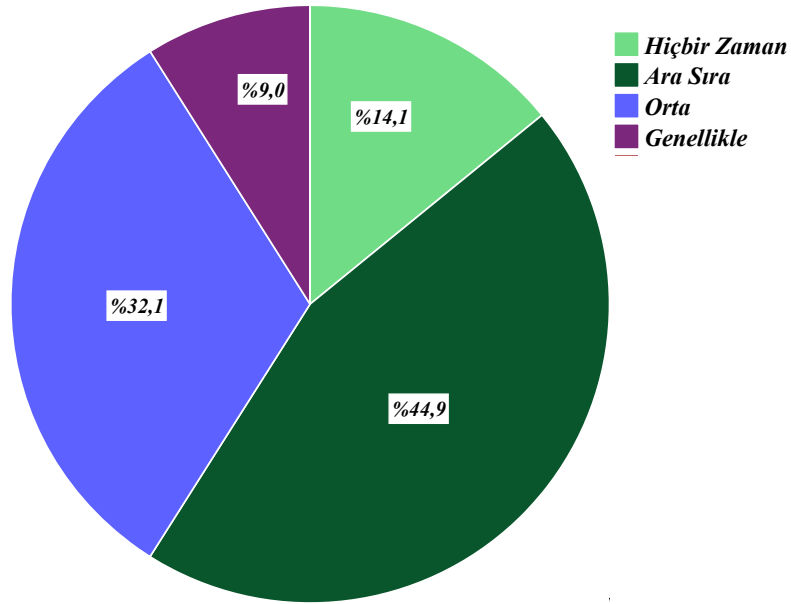
Şekil 8.19. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutulup tutulmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

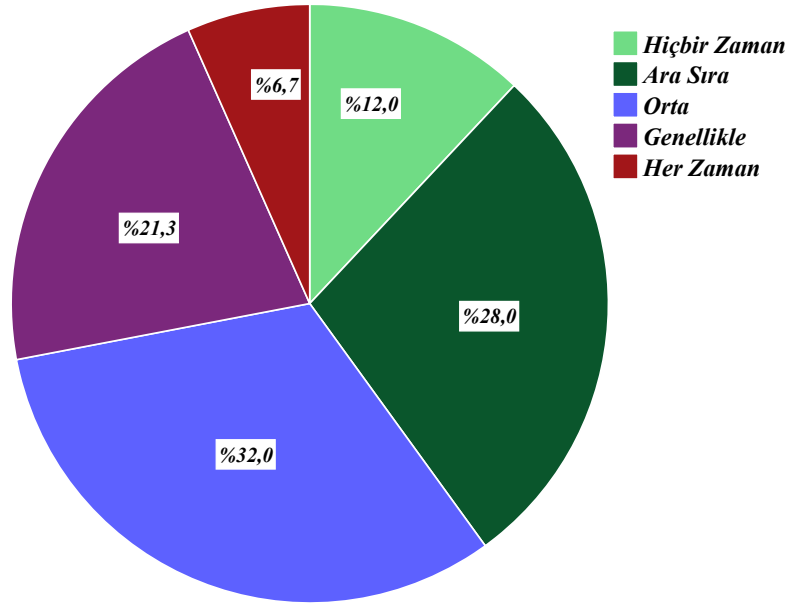
Şekil 8.20. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutulup tutulmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizde risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıp, bu planlar uygulanıyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.21 ve Şekil 8.22’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu

cevapların ortalaması sırasıyla $X=2,36$, $X=2,83$ ve standart sapması $s=0,837$, $s=1,107$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “risk kontrol yöntemleri planları” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının sırasıyla %30 ve 16 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,553$ ve $r=0,400$ olduğu görülmüştür.

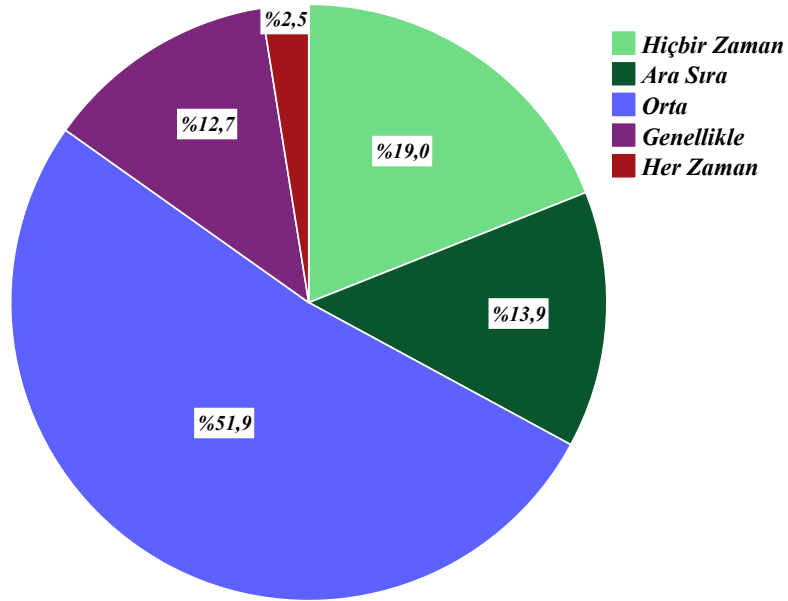

Şekil 8.21.Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizde risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıp ve bunların uygulanıp uygulanmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

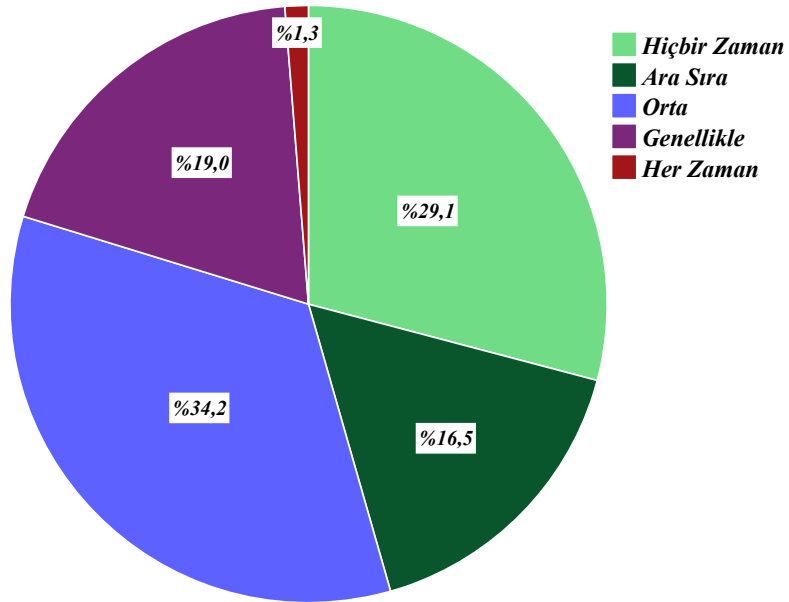

Şekil 8.22. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizde risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıp ve bunların uygulanıp uygulanmadığı sorusuna verdiklerin cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmalar yeterli mi?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.23 ve Şekil 8.24’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=2,66$, $X=2,47$ ve standart sapması $s=1,011$, $s=1,142$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “devlet tarafından yapılan çalışmaların” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının %24 ve %6 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,492$ ve $r=0,258$ olduğu görülmüştür.

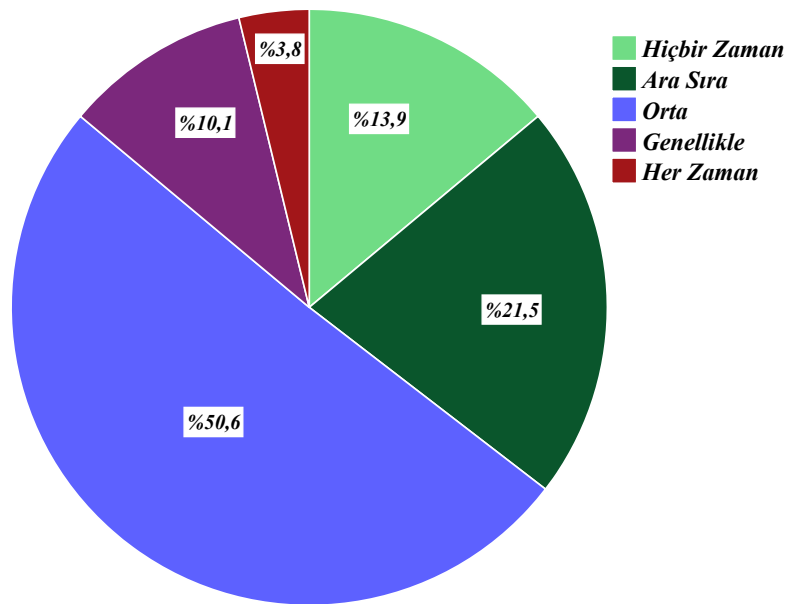
Şekil 8.23. Kamu kurumu çalışanlarının, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

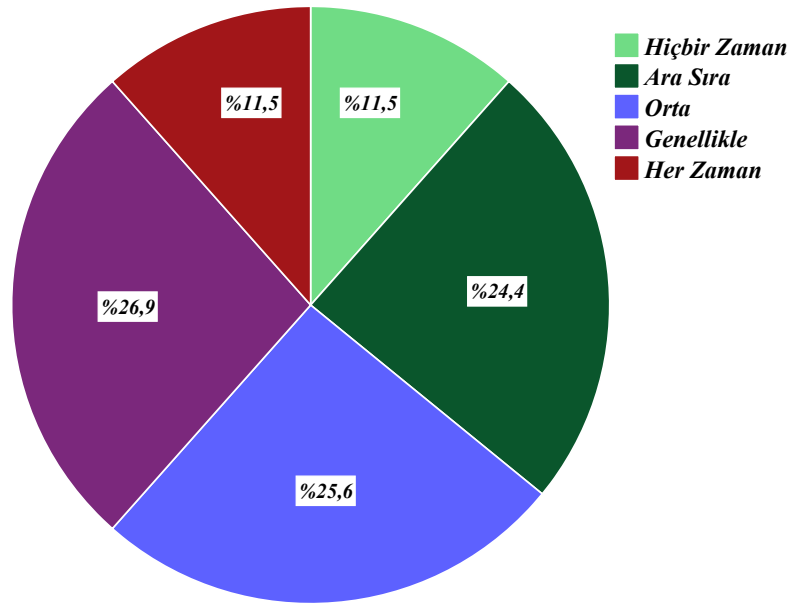
Şekil 8.24. Özel kurum çalışanlarının, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığı sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizin İş sağlığı ve güvenliği konusunda samimi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel

kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.25 ve Şekil 8.26’da sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=2,68$, $X=3,03$ ve standart sapması $s=0,968$, $s=1,206$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “işletmenin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki samimiyeti” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının her iki kurumda da %14 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,386$ ve $r=0,384$ olduğu görülmüştür.

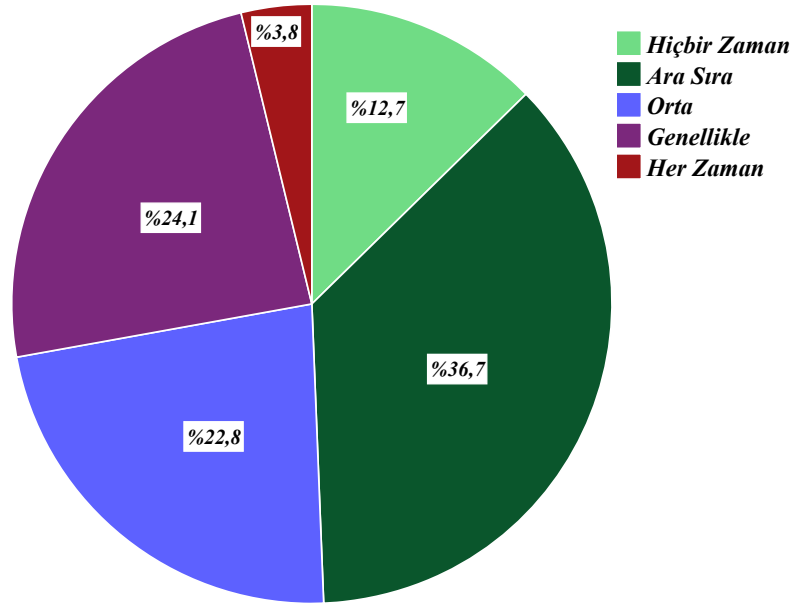

Şekil 8.25. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz sorusuna verdikleri cevapların oranı

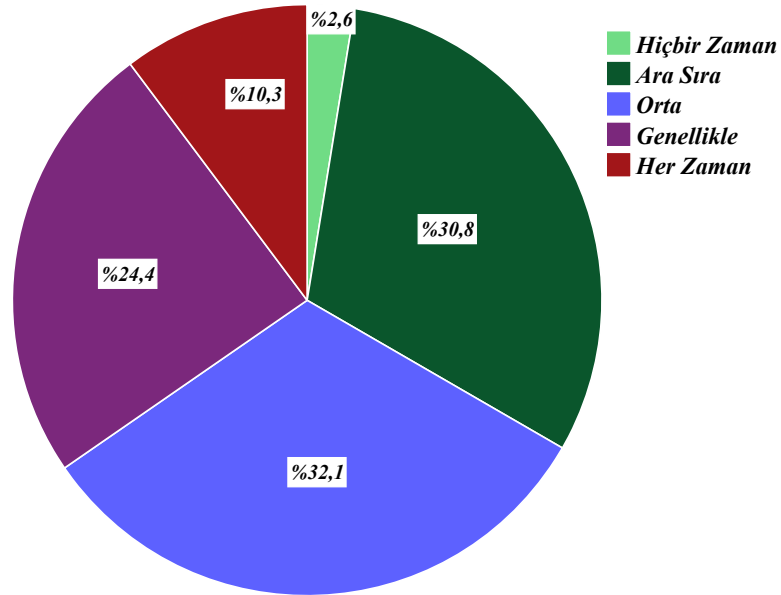

Şekil 8.26. Özel kurum çalışanlarının, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği konusunda samimi olup olmadığını düşünüyor musunuz sorusuna verdikleri cevapların oranı

Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizin, iş kazalarını önlemek için almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçiler gereken özeni gösteriyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.27 ve Şekil 8.28’de sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Kurumlarda elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=2,70$, $X=2,99$ ve standart sapması $s=1,090$, $s=1,034$ olmuştur. Bağımsız değişken durumundaki “işçilerin gereken özeni göstermesi durumu” bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” değişkenine ait varyansının sırasıyla %16 ve %3 olduğu tespit edilmiştir. Bu sorular arasındaki ilişkinin yönünün pozitif ve aralarındaki bu pozitif ilişkinin oranının ise $r=0,400$ ve $r=0,197$ olduğu görülmüştür.

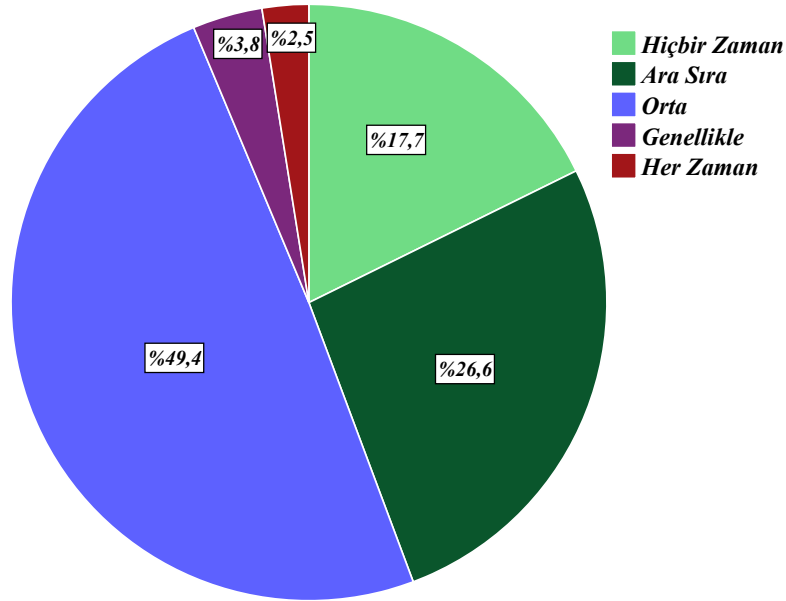

Şekil 8.27. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmenizin, iş kazalarını önlemek için almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçilerin gereken özeni gösterip göstermediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

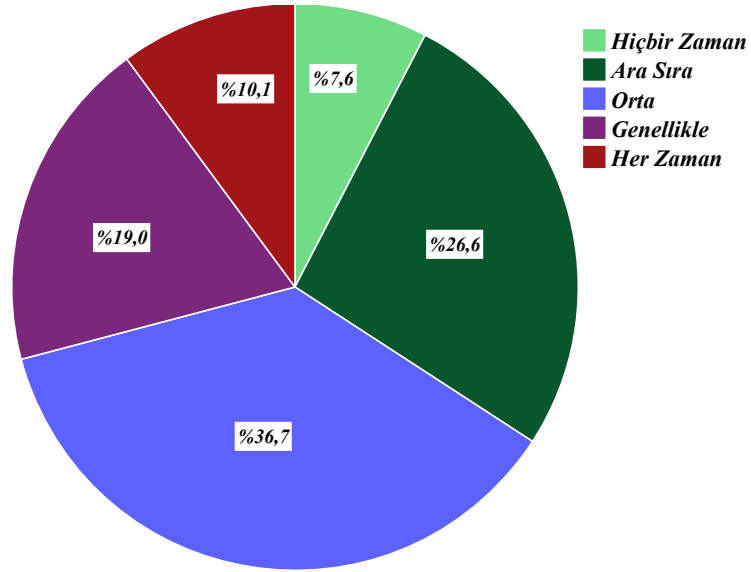

Şekil 8.28. Özel kurum çalışanlarının, işletmenizin, iş kazalarını önlemek için almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçilerin gereken özeni gösterip göstermediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

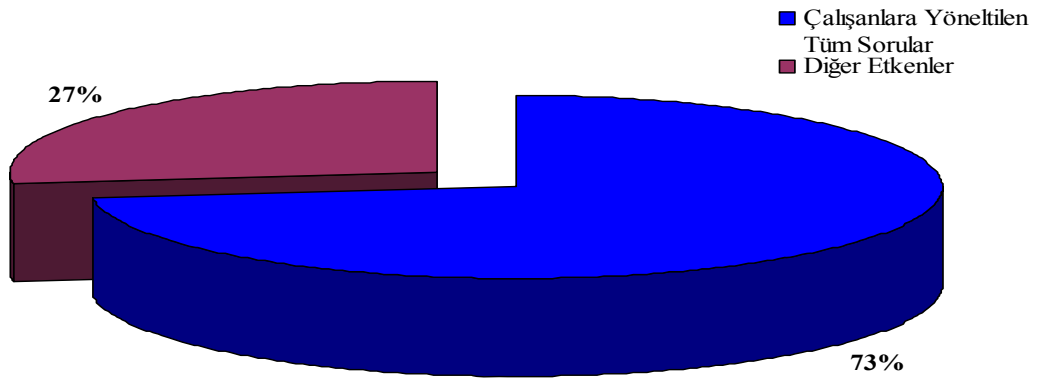
Araştırma kapsamındaki firmalarda çalışanlara “İşletmenizin, iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları iş yerinde etkili bir şekilde görülüyor mu?” sorusu yöneltilmiş, kamu ve özel kurum çalışanlarının soruya verdiği cevaplar Şekil 8.29 ve Şekil 8.30’da sırasıyla grafik halinde verilmiştir. Elde edilen bu cevapların ortalaması sırasıyla $X=2,47$, $X=2,97$ ve standart sapması $s=0,918$, $s=1,086$ olmuştur. Regresyon analizine bakıldığında bağımsız değişken olarak çalışanlara yönelttiğimiz tüm sorular seçilmiştir. Bağımlı değişken olarak ise “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” seçilmiştir. Tüm soruların bağımlı değişken durumundaki “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliği” üzerindeki varyansının kamu kurumunda %73, özel kurumda ise %72 olduğu tespit edilmiştir. Şekil 8.31 ve şekil 8.32’de görüldüğü gibi “iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları etkinliğinin kamu kurumunda %73’ünün, özel kurumda ise %72’sinin çalışanlara yönelttiğimiz tüm sorulara bağlı olduğu sonucu çıkarılmıştır.

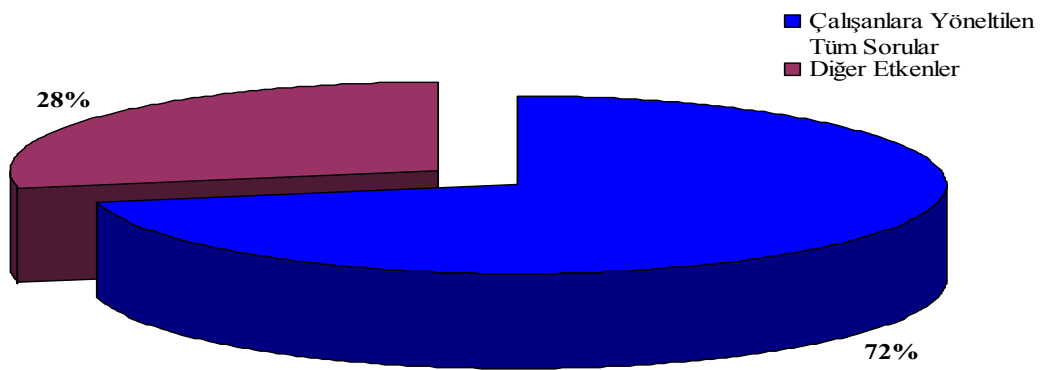
Şekil 8.29. Kamu kurumu çalışanlarının, işletmede, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş yerinde etkili bir şekilde görülüp görülmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

Şekil 8.30. Özel kurum çalışanlarının İşletmede, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş yerinde etkili bir şekilde görülüp görülmediği sorusuna verdikleri cevapların oranı

Şekil 8.31. Kamu kurumunda çalışanlara yöneltilen tüm soruların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları üzerindeki etkinliği

Şekil 8.32. Özel kurumunda çalışanlara yöneltilen tüm soruların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları üzerindeki etkinliği

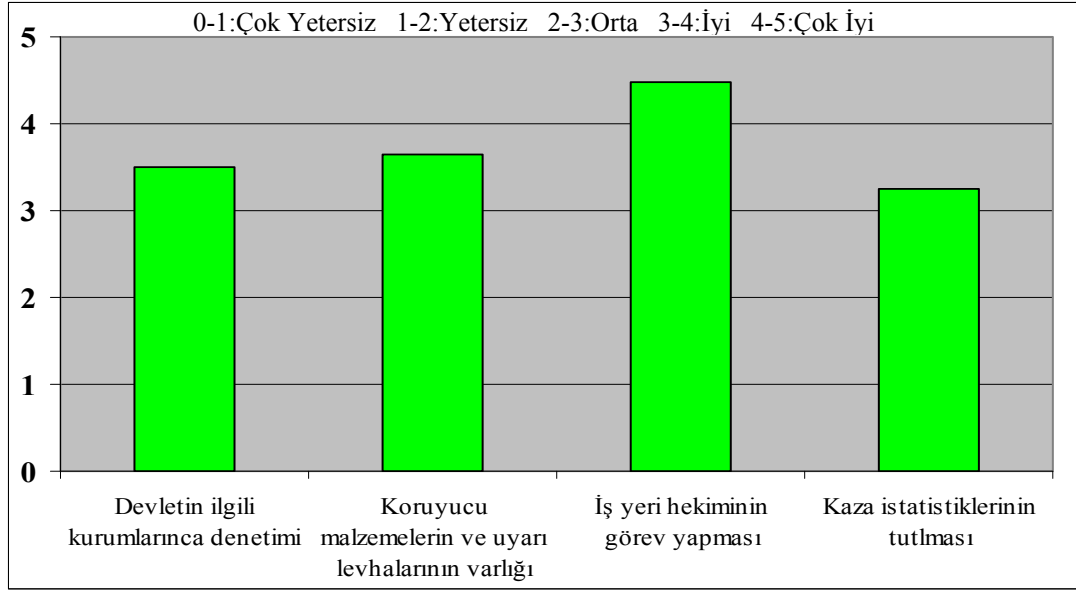
9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk İmalat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışmada, daha önce yapılmış çalışmalar, bu çalışmaların konumuzla bağlantısı, iş sağlığı ve güvenliği kavramı, temel ilkeleri, iş sağlığı ve güvenliğinin önemi, iş kazaları, meslek hastalıklarının tanımı, yönetim sistemleri, Avrupa Birliğine uyum sürecinde yapılan çalışmalar incelenmiştir.

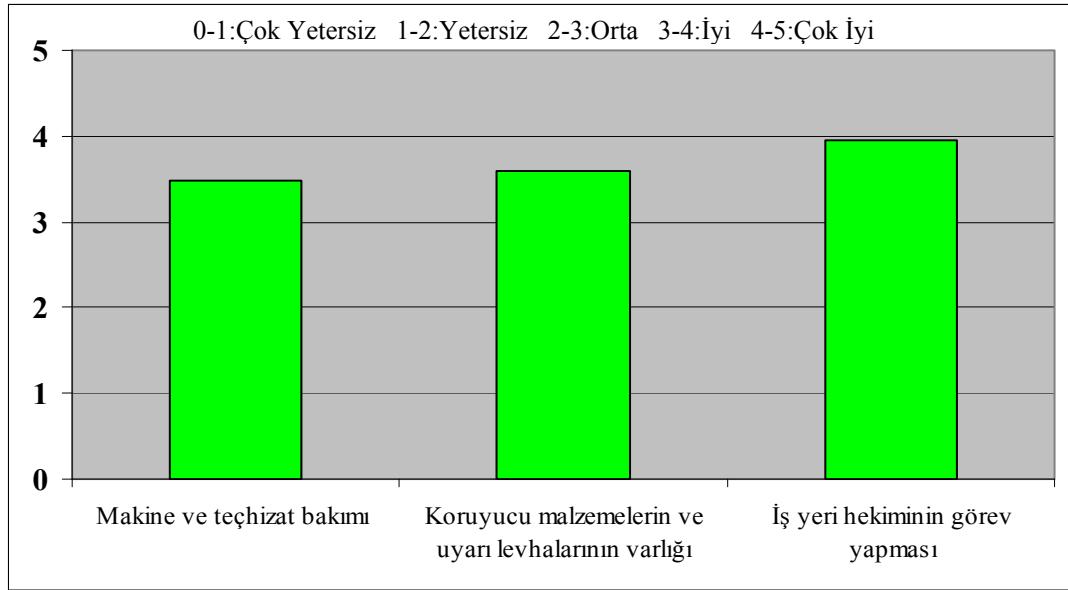
Bu çalışmada, makine imalat sektöründe faaliyet gösteren hem kamuya bağlı sanayi kuruluşumuzda, hem de özel sektör içerisindeki sanayi kuruluşumuzda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğini belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır.

Bu tezde yapılan araştırma sonucunda, kamu sektöründe iş kazalarının oluşum nedenleri kişisel nedenler olarak ortaya çıkarken, özel sektörde ise iş kazalarının oluşum nedenlerinin “teknik nedenler” olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde çalışanların kimyasal maddelerden dolayı meslek hastalıklarına yakalandığı gözlenmiştir.

İmalat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliği incelendiğinde; kamu sektöründe, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlendiği, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vb. önlemlerin olduğu, işletmede iş yeri hekimi olduğu ve çalışma saatleri içerisinde görev yaptığı, işletmede düzenli olarak kaza istatistiklerinin tutulması konularında yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Özel sektörde ise makine teçhizat bakımının periyodik olarak yapıldığı, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler, uyarı levhaları vb. önlemlerinin olduğu ve işletme içerisinde iş yeri hekimi olduğu ve çalışma saatleri içerisinde görev yaptığı tespit edilmiştir.

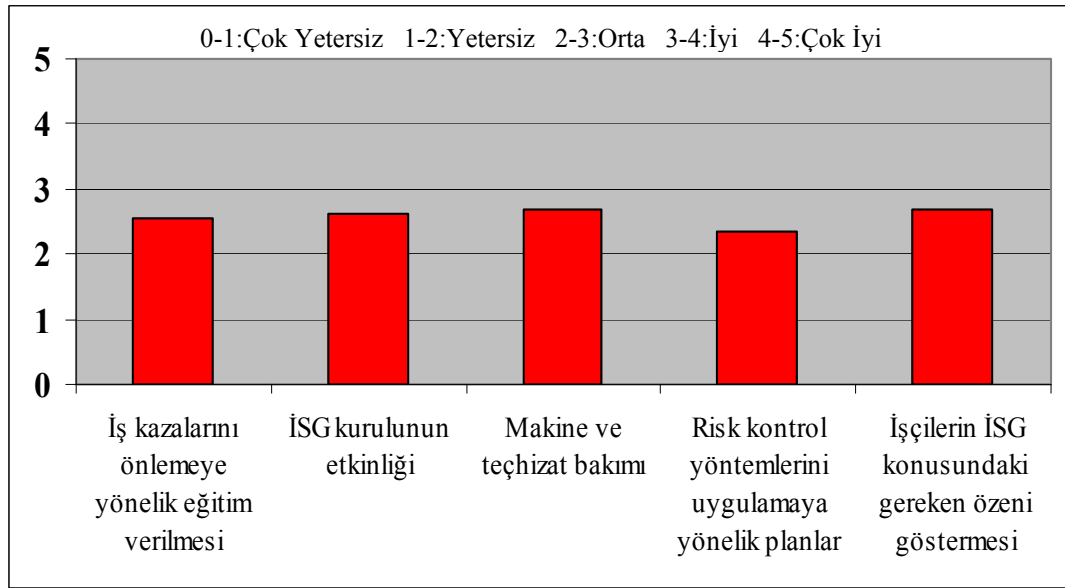
Şekil 9.1. Kamu sektörünün İSG uygulamalarında yeterli olduğu uygulamalar

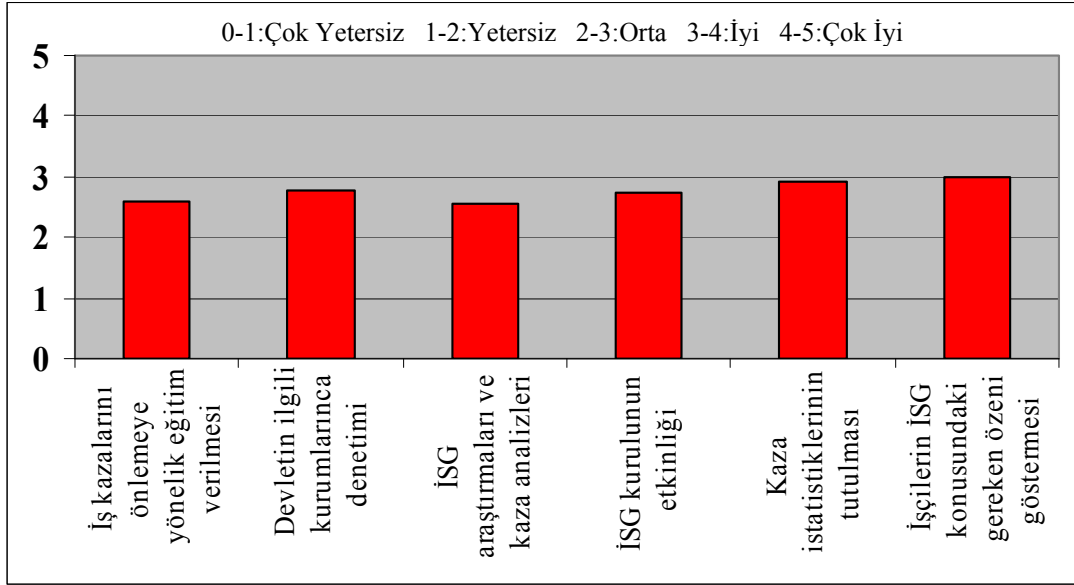
Şekil 9.2. Özel sektörün İSG uygulamalarında yeterli olduğu uygulamalar

İmalat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının en yetersiz olduğu alanlar sırasıyla incelendiğinde; personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilmesi, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemedeki etkinliği, makine ve teçhizat kontrolünün periyodik olarak bakımı, işletmede risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planların yapılması ve bu planların uygulanması

konularında eksiklikler olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, işçilerin iş kazalarını önlemeye yönelik almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçilerin gereken özeni göstermesi konularında kamu sektörünün yetersiz olduğu görülmüştür. Özel sektörde ise, personele iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim verilmesi, işletmenin devletin ilgili kurumlarınca iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetlenmesi, iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizlerinin yapılması, işletmede iş sağlığı ve güvenliği kurulunun iş kazalarını önlemedeki etkinliği, işletmede düzenli olarak kaza istatistiklerinin tutulması, işletmenin iş kazalarını önlemeye yönelik almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçilerin gereken özeni göstermesi gibi alanlarında özel sektör uygulamalarının yetersiz olduğu görülmüştür.

Şekil 9.3. Kamu sektörünün İSG uygulamalarında yetersiz olduğu uygulamalar

Şekil 9.4. Özel sektörün İSG uygulamalarında yetersiz olduğu uygulamalar

İmalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları kapsamında olumlu yönde ancak kısmen sahip oldukları uygulamalar mevcuttur. Söz konusu uygulamalar sırasıyla kamu sektöründe; iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli iş birliği ve koordinasyonun sağlanması, iş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları, kaza analizlerinin yapılması ve meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sisteminin varlığı uygulamalarıdır. Özel sektörde ise, iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, meslek hastalıklarını önlemeye yönelik havalandırma sistemlerinin kullanılması, risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılması ve bu planların uygulanması esnasında iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının olumlu yönde gelişme gösterdiği ancak bu uygulamaların yeterli olmadığı bulunmuştur.

Araştırma sonucunda, hem kamu sektörü çalışanları hem de özel sektör çalışanları işletmelerinin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki çalışmalarına inanmakla birlikte bu çalışmaların daha iyi seviyeye çıkarılmasını istemişlerdir. Bu aşamada, özel sektör çalışanlarının kamu sektörü çalışanlarına göre işletmelerine iş sağlığı ve güvenliği konusunda daha fazla güvendikleri görülmüştür. Aynı şekilde devlet tarafından kamu sektörüne ve özel sektöre yönelik yapılan iş sağlığı ve güvenliği

alışmalarının kısmen olumlu olduğu ancak bunun da yeterli düzeyde olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen tüm değerlendirmeler çerçevesinde imalat sektörü içerisinde faaliyet gösteren hem kamu sektörü hem de özel sektör bünyesi içerisinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının olumlu yönleri belirlenmiş olsa da bu uygulamaların yeterli düzeyde olmadığı sonucuna varılmıştır. Ülkemizde inşaat ve maden sektörü iş kazalarının en fazla yaşandığı diğer sektörler olarak bilinmektedir. İş kazaları sonucu iş günü kaybının en fazla yaşandığı sektörler sırasıyla imalat sektörü, maden ve inşaat sektörü gelmektedir. Ölümle sonuçlanan kazaların en fazla yaşandığı sektörler ise sırasıyla inşaat, maden ve imalat sektörüdür. İmalat sektöründeki iş günü kaybını azaltıp verimi arttırmak için öncelikle şekil.9.4’de belirtmiş olduğumuz İSG uygulamaları üzerinde daha çok durulmalı ve eksikliklerin giderilmesi için gereken çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu yeterliliği imalat sektöründe faaliyet gösteren kamu işletmesinde arttırmak için, iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim programlarının hazırlanarak personele aktarılmasına, işletmedeki iş sağlığı ve güvenliği kurulunun daha aktif hale getirilmesine, makine ve teçhizat bakımlarının periyodik olarak yapılması ve risk kontrol yöntemlerinin uygulamaya yönelik planlar yapılarak bu planların hayata geçirilmesine öncelik verilmelidir. İmalat sanayisinde özel sektör kuruluşlarında iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliğini arttırmak için, iş kazalarını önlemeye yönelik eğitim programlarının hazırlanarak personele aktarılması, devletin ilgili kurumlarından daha fazla yardım alınması, meydana gelen iş kazalarının istatistikleri tutularak kaza analizlerinin yapılması, gereken tedbirlerin alınması ve iş sağlığı ve güvenliği kurulunun daha aktif hale getirilmesine öncelik verilmek zorundadır.

Ülkemiz Avrupa Birliğine üye ülkelerle karşılaştırıldığında; iş sağlığı ve güvenliği konusunda kurumsal yeniden yapılanma nedeniyle daha fazla personel, malzeme ve personel eğitime gereksinim duyulmaktadır. Buna göre, eksikliklerin görüldüğü iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının daha iyi seviyeye çıkarılması için, imalat sektöründe çalışan uzman kişilerden teknik destek alınıp, ulusal yasalarda gerekli

değişiklikler yapılarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalarla karşılaştırıldığında ülkemizdeki İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü çok az sayıda personele sahiptir. Yeniden yapılandırılmış olması sebebiyle İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi ile birlikte İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü kapasitesi halen gelişme aşamasındadır. Ülkemizde yaşanan olumlu gelişmelere karşın sürekli iyileştirme yaklaşımı ile iş sağlığı ve güvenliği alanında pek çok şey yapılması gerektiği göz ardı edilemez. İş sağlığı ve güvenliği alanına özgü bilimsel araştırma ve eğitim kurumları bulunmamaktadır. Dolayısıyla öncelikle, iş sağlığı ve güvenliği ile çalışma koşulları arasındaki ilişki üzerine yeni araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, üniversitelerde iş sağlığı ve güvenliğine özgü bilim ve uzmanlık alanlarının kurulması, gereksinim duyulan çalışmaların nitelik ve niceliğini güçlendirecektir. Bu amaç doğrultusunda üniversitelerin, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alanlarda araştırma ve inceleme yapması teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Mayo, E., Thompson, E., "Occupational Health and Safety", *The Early Sociology of Management and Organizations*, 12-27 (2003).
2. Diego, A., "The Cost of Occupational Accidents and Diseases," *International Labor Office, Occupational Safety and Health Series*, Geneva, 54, (1986).
3. Uz, Z., "İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Etkinliği", Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Afyon, 25-45 (2004).
4. Güngör, E., "İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramının Toplam Kalite Yönetimi Açısından İrdelenmesi ve Talaşlı Üretim Sanayisinde İş Sağlığı ve Güvenliği Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 42-56 (2008).
5. Willquist P., Törner, M., "Identifying and Analysing Hazards In Manufacturing Industry-A Review Of Selected Methods and Development Of A Framework For Method Applicability", *International Journal Of Industrial Ergonomics*, 32, 165-180 (2003).
6. Uysal, B., Özçifçi, A., Kurt, Ş., "Analysis Of Industrial Accidents Occured In Small and Medium-Sized Furniture Manufacturing Firms In Turkey", *G.U. Journal Of Science*, Ankara, 18(3):439-451 (2005).
7. Kalyoncu, G., "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği", Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 10-55 (2007).
8. Demir, G., "İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)’ nin Sağlanmasında İşyeri İSG Kurullarının Etkinliği", Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 66-94 (2006).
9. Çoban, H., "İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları: ESTAŞ ve TÜDEMSAŞ’ da Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas, 22-32 (2006).
10. Hogstedt, C., Pieris, B., "Occupational Safety and Health in Developing Countries", *Safety and Health Science*, 24:184-227 (2005).
11. Kuru, O., "İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Oluşumlar", *TİSK İşveren Dergisi*, 4:12-14 (2000).
12. Fabiano, B., Curro, F., Reverberi, P.A., Pastorino, R., "A Statistical Study On Temporary Work and Occupational Accidents: Specific Risk Factors and Risk Management Strategies", *Safety Science*, 46: 535-544, (2008).

13. Işık, E., “İstanbul’un Bir İlçesinde, Plastik İş Kolunda Faaliyet Gösteren İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Değerlendirilmesi”, **İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı**, İstanbul, 23-78 (2008).
14. Durmuşoğlu, P.Ö., “Türkiye ve Avrupa Birliği’nin İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Açısından Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 19-27 (2008).
15. Zülch, G., Grieger, T., “Modelling Of Occupational Health and Safety Aspects In The Digital Factory”, **Elsevier Computers In Industry**, 56: 384-392, (2005).
16. Bayır, M.B., “İş Kazalarını Önlemede Eğitimin Etkileri ve Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Gebze, 79-90 (2001).
17. Mayhew, C., Quinlan, M., and Bohle, P., “The Global Expansion of Precarious Employment Work Disorganization and Consequences for Occupational Health”, **International Journal Of Health Services**, 2: 31 (2001).
18. Bilir, N., Yıldız, A.N., “İş Sağlığı ve Güvenliği’nde Temel Bilgiler”, **Hacettepe Üniversitesi Yayınları**, Ankara, 5-7 (2002).
19. Sargın, H.S., “İş Sağlığı ve Güvenliği-Verimlilik”, **Madencilik sektöründe İş sağlığı ve Güvenliği Eğitim Semineri**, Zonguldak, 33-47 (2008).
20. Akçın, N.A., Arık, B., “ İş Kazalarının Nedenleri ve İş Kazası Raporu Önerisi”, **Türkiye 13. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı**, Zonguldak, 13-17 (2002).
21. Yılmaz, G., “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği’nin Tarihi Gelişimi”, **Mühendislikte ve Mimarlıkta ve Planlamada Ölçü**, 37-49, (2008).
22. Dizdar, E.N., “Demir-Çelik Yan Endüstrisinde Olası İş Kazalarının ‘Tehlike Erken Uyarı Modeli’ ile Tahmini”, **Teknoloji**, 9(4): 11-15 (2009).
23. Arık, B., Akçın, N.A., “İş Kazalarının Önlenmesi ve İş Güvenliği Analiz Tekniğinin Uygulanması”, **Türkiye 13. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı**, Zonguldak, 19-24 (2002).
24. Akyüz, N., “İş Güvenliği”, **Arpaz Matbaacılık**, İstanbul, 95-107 (1980).
25. Gerek, N., “İş Sağlığı ve Güvenliği”, **Anadolu Üniversitesi**, Eskişehir, 11-22 (2000).
26. Gökpınar, S. “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Temel İlkeleri”, **İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi**, 19-22 (2004).

27. Tekineşen, O.C., “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Paneli Açılış Konuşması”, *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu*, Ankara, 5-8 (1989).
28. Mert, V. R., “İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinde Yeni Hedefler”, *TİSK İşveren Dergisi*, 27: 15-24 (2002).
29. Qcland, M., “Occupational and Health”, *Conclusions Adopted by the International Labour Conference at its 91st Session*, 9-24 (2003).
30. Çetinkal, A., “İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları”, *Mess İşveren Dergisi*, 12-20 Ankara, (2009).
31. Treacy, S.S., “Declaration on Occupational Health For All”, *World Health Organization Geneva*, 37-56 (1994).
32. Demircioğlu, A.M., Centel, T., “İş Hukuku”, *Beta Basım Yayım*, İstanbul, 89-159 (2002).
33. Kuru, O., “Türkiye’de İşçi Sağlığı İş Güvenliği, Teftiş ve Öneriler”, *3. Endüstri İlişkileri Kongresi*, Bursa, 249-258 (1998).
34. Lim, T.E., Tracy, L.Y., ve Öncü, S., “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri OHSAS 18001”, *1998 Değerlendirme El Kitabı ICC (Çeviri) 3.Baskı*, İstanbul, 137-185 (2004).
35. Müngen, M.U., “Türkiye’de İnşaat İş Kazalarının Analizleri ve İş Güvenliği Sorunu”, *Yapı Endüstrisi Merkezi İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı Sempozyumu*, İstanbul, 35-57 (1990).
36. Ezgin, R., “İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramının İrdelenmesi ile Otomotiv Sanayinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Uygulamaları Üzerine Bir araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 67-96 (1995).
37. Taşyürek, M., “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği ve Çevre İşleri”, *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu*, Adapazarı, 201-251 (1988).
38. Öktem, R., “KOSGEB İş Sağlığı ve İş Güvenliği”, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Ankara, 20-42 (1994).
39. Erbay, N.Ö., “İnşaat Sektöründe İş Güvenliği”, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 56-374 (1994).
40. Fıratlı, İ., “İş Sağlığı ve Güvenliği Esasları Eğitim Notları”, *Eğitim Danışmanlık*, İstanbul, 102-157 (2004).

41. Llod, L.B., Leslie, W.R., “Human Resource Management”, *5th Edition Irwin*, 498-552 (1997).
42. Kaynak, T., “İnsan Kaynakları Yönetimi”, *Dönence Basım ve Yayımlar Hizmetleri*, İstanbul, 2: 13-24 (2000).
43. TS 18001, “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri – Şartlar”, *Türk Standartları Enstitüsü*, Ankara, (2004).
44. Topçuoğlu, H., Özdemir, Ş., “BS 8800 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Rehber Standartı”, *İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı Bildiriler Kitabı*, İstanbul, 109-122 (1999).
45. Erdoğan, S., “İş Sağlığı ve Güvenliği ve İşveren Yükümlülükleri”, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 7(3):14-18 (2006).
46. Fişek, A.G., “İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Dönem: ÇSGB’ nin Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi”, *Çalışma Ortamı Dergisi*, 5: 17-19 (2007).
47. Süzek, S., “İş Hukuku”, *Beta Basım A.Ş.*, İstanbul, 221-284 (2002).
48. Akın, L., “İş Sağlığı ve Güvenliği”, *III.Yılında İş Yasası, Türkiye, Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayi İşverenleri Sendikası*, Antalya, 17-25 (2005).
49. Centel, T., “Yeni İş Kanununun Muhtemel Etkileri ve Diğer Düzenlemeler”, *İşveren Dergisi*, 12: 15-25 (2003).

EKLER

EK-1. Anket formu-1

**İŞLETMELER DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ
ETKİNLİĞİ ANKETİ
(ÇALIŞAN TEKNİK PERSONEL)**

1. Cinsiyetiniz: ☐ Bayan ☐ Erkek
2. Yaşınız: ☐ 15-25 ☐ 25-35 ☐ 35-45 ☐ 45-55
3. Uzmanlaştığınız Alan:
4. İşletmedeki Pozisyonunuz:
5. Kaç Yıldır İşletmede Çalışıyorsunuz: ☐ 10' dan az ☐ 10-20 ☐ 20-30 ☐ 30' dan fazla
6. İşletmenizin Bulunduğu Şehir:
7. İşletmenizin Faaliyet Konusu:
8. İşletmenizde İş Kazası Sayısı (Yıllık):.....
9. İş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre(en önemlisine 1 numarasını vererek) sırlayınız?
() Kişisel Nedenler () Teknik Nedenler () Çevresel Nedenler () Ekonomik Nedenler
10. İşletmenizde sizce aşağıda yer alan İş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre(en önemlisine 1 numarasını vererek) sırlayınız?
() Aşırı İş Yüğü
() Olumsuz Çalışma Koşulları (Havalandırma, aydınlatma, toz, gürültü)
() Çalışma saatlerinin uzunluğu
() İş görenin kişisel problemleri (psikolojik ve bedensel bozukluklar)
() İşletmenin iç denetimi yapmaması
() İş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı (sakarlık)
() Bakımı yapılmayan makine ve teçhizatlar
() Devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması
() Koruyucusu olmayan makine ve teçhizat
() İş görenin İş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği
() Koruyucu İş Güvenliği önlemlerinin alınmayışı

EK-1. (Devam) Anket Formu-1

11. İş görenlerin yakalandığı meslek hastalığının nedenlerini önem derecesine göre (en önemlisine 1 numarasını vererek) sıralayınız.

() Kimyasal maddeler () Tozlar () Bulaşıcı Hastalıklar () Fiziki etkenler

Lütfen Aşağıdaki İfadeleri Dikkatlice Okuyunuz. Her bir ifadenin kendi görüşünüze göre ne derece doğru olduğunu ya da yanlış olduğunu ölçek üzerinde, 5- Her Zaman, 4- Genellikle, 3- Orta, 2- Ara Sıra, 1- Hiçbir Zaman olmak üzere işaretleyiniz.

	Her Zaman	Genellikle	Orta	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
12. İşletmemizde personele iş kazalarını önlemeye yönelik belirli bir program dahilinde eğitim veriliyor.					
13. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda yeterli iş birliği ve koordinasyon sağlanıyor.					
14. İşletmemizde devletin ilgili kurumlarınca İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili olarak denetimden geçmektedir.					
15. İşletmemizde İş Kazalarını önlemek için İş Sağlığı ve Güvenliği araştırmaları ve kaza analizleri düzenli olarak yapılıyor.					
16. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu iş kazalarını önlemede etkilidir.					
17. İşletmemizde makine ve teçhizatın kontrolü periyodik olarak yapılıyor.					
18. İşletmemizde meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak havalandırma sistemi var.					

EK-1. (Devam) Anket Formu-1

19. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler uyarı levhaları vs. önlemleri var.					
20. İşletmemizde İş yeri hekimi mevcuttur.					
21. İşletmemizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutuluyor.					
22. İşletmemizde Risk Kontrol Yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıyor ve kullanılıyor.					
23. Türkiye’ de İş Sağlığı ve Güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmalar yeterlidir.					
24. İşletmenizin İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda samimi olduğunu düşünüyor musunuz?					
25. İşletmemizin iş kazalarını önlemek için almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçiler gereken özeni gösteriyor					
26. İşletmemizin İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları iş yerinde etkili bir şekilde görülmektedir.					

EK-2. Anket formu-2

**İŞLETMELER DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ
ETKİNLİĞİ ANKETİ
(YÖNETİCİ PERSONEL)**

1. Cinsiyetiniz: ☐ Bayan ☐ Erkek
2. Yaşınız: ☐ 15-25 ☐ 25-35 ☐ 35-45 ☐ 45-55
3. Uzmanlaştığınız Alan:
4. İşletmedeki Pozisyonunuz:
5. Kaç Yıldır İşletmede Çalışıyorsunuz: ☐ 10' dan az ☐ 10-20 ☐ 20-30 ☐ 30' dan fazla
6. İşletmenizin Bulunduğu Şehir:
7. İşletmenizin Faaliyet Konusu:
8. İşletmenizde Çalışan Sayısı.....
9. İşletmenizin Kuruluş Tarihi:
10. İşletmenizde İş Kazası (Yıllık):.....
11. İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Olarak (koruyucu malzeme,baret vb.) miktar Ne Kadardır?
12. İşletmenizdeki Mevcut Yönetim Sistemleri veya belgeleri hangisi/hangileridir?
☐ ISO 9001-2000 Kalite Yönetim Sistemi ☐ ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi
☐ TS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi ☐ ISO/TS 16949 Otomotiv Standardı Yönetim Sistemi
☐ QS 9000 Otomotiv Sanayi Yönetim Sistemi ☐ CE Uygunluk İşareti
☐ Yönetim Sistemi Belgesi bulunmamaktadır. ☐ Hazırlık aşamasındadır
 (.....)
☐ Diğer (.....)
13. İşletmenizde İş Sağlığı ve Güvenliğinden Sorumlu ayrı bir birim var mı? ☐ Evet
☐ Hayır
14. İş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre(en önemlisine 1 numarasını vererek) sırlayınız?

EK-2. (Devam) Anket Formu-2

() Kişisel Nedenler () Teknik Nedenler () Çevresel Nedenler () Ekonomik Nedenler

15. İşletmenizde sizce aşağıda yer alan İş kazalarının oluşum nedenlerini önem derecesine göre(en önemlisine 1 numarasını vererek) sıralayınız?

- () Aşırı İş Yüğü
 () Olumsuz Çalışma Koşulları (Havalandırma, aydınlatma, toz, gürültü)
 () Çalışma saatlerinin uzunluğu
 () İş görenin kişisel problemleri (psikolojik ve bedensel bozukluklar)
 () İşletmenin iç denetimi yapmaması
 () İş görenin güvensiz davranışları ve kazaya yatkınlığı (sakarlık)
 () Bakımı yapılmayan makine ve teçhizatlar
 () Devlet tarafından gerekli denetimin yapılmaması
 () Koruyucusu olmayan makine ve teçhizat
 () İş görenin İş sağlığı ve güvenliği konusundaki eğitimsizliği
 () Koruyucu İş Güvenliği önlemlerinin alınmaması

16. İşletmenizde İş Sağlığı ve Güvenliği kurulu var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

(Cevabınız Evet ise 18,19,20,21,22 ve 23. soruları cevaplayınız.)

17. İşletmenizde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurul Üye Sayısı Kaçtır?

☐ 7'den az

☐ 7

☐ 7'den fazla

18. İşletmenizde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurul üye sayısı sabit midir?

☐ Sabittir

☐ Sabit Değildir

19. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu ne zamanda bir toplanır?

☐ Ayda 1'den az

☐ Ayda 1 kez

☐ Ayda 1'den fazla

20. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurul Karar Defterinde yıllık toplantı sayısı kaçtır?

☐ 12'den az

☐ 12

☐ 12'den fazla

21. İşletmenizde İş kazalarını önlemek için İş Sağ. ve Güv. Kurulunun önerileri dikkate alınmakta mıdır?

EK-2. (Devam) Anket Formu-2

☐ Evet☐ Hayır

22. İşletmenizde İş kazası veya Meslek Hastalıkları sonucu viziteye çıkan yıllık işçi sayısı ve toplam çalışan sayısının % kaçdır?

23. İşletmenizde İş kazası veya Meslek Hastalığı sonucu işe devamsızlık gün sayısı yıllık olarak ne kadardır?

24. Personelin uyarı levhaları ve kişisel koruyucu malzemeleri kullanıp kullanmadığının kontrolünün nasıl yapıldığını önem derecesine göre (en önemlisine 1 numarasını vererek) sıralayınız?

- () Kullanılmaması durumunda ceza uygulanması
- () İmza Karşılığı verilerek
- () İlgili bölüm sorumlusu tarafından denetlenmek
- () İş Sağlığı ve Güvenliği uzmanlarınca kontrol edilmektedir
- () İç denetimler
- () Belgelendirme Kuruluşlarının takip denetimlerinde kontrol edilmektedir

25. İş görenlerin yakalandığı meslek hastalığının nedenlerini önem derecesine göre (en önemlisine 1 numarasını vererek) sıralayınız.

- () Kimyasal maddeler
- () Tozlar
- () Bulaşıcı Hastalıklar
- () Fiziki etkenler

Lütfen Aşağıdaki İfadeleri Dikkatlice Okuyunuz. Her bir ifadenin kendi görüşünüze göre ne derece doğru olduğunu ya da yanlış olduğunu ölçek üzerinde, 5- Her Zaman, 4- Genellikle, 3- Orta, 2- Ara Sıra, 1- Hiçbir Zaman olmak üzere işaretleyiniz.

EK-2. (Devam) Anket Formu-2

	Her Zaman	Genellikle	Orta	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
26. İşletmemizde personele iş kazalarını önlemeye yönelik belirli bir program dahilinde eğitim veriliyor.					
27. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda yeterli iş birliği ve koordinasyon sağlanıyor.					
28. İşletmemizde devletin ilgili kurumlarınca İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili olarak denetimden geçmektedir.					
29. İşletmemizde İş Kazalarını önlemek için İş Sağlığı ve Güvenliği araştırmaları ve kaza analizleri düzenli olarak yapılıyor.					
30. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu iş kazalarını önlemede etkilidir.					
31. İşletmemizde makine ve teçhizatın kontrolü periyodik olarak yapılıyor.					
32. İşletmemizde meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak havalandırma sistemi var.					
33. İşletmemizde İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler uyarı levhaları vs. önlemleri var.					
33. İşletmemizde İş yeri hekimi mevcuttur.					

EK-2. (Devam) Anket Formu-2

34. İşletmemizde düzenli olarak kaza istatistikleri tutuluyor.					
35. İşletmemizde Risk Kontrol Yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıyor ve kullanılıyor.					
36. Türkiye’ de İş Sağlığı ve Güvenliğine yönelik olarak devlet tarafından yapılan çalışmalar yeterlidir.					
37. İşletmenizin İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda samimi olduğunu düşünüyor musunuz?					
38. İşletmemizin iş kazalarını önlemek için almış olduğu tedbirlerin uygulanmasında işçiler gereken özeni gösteriyor					
39. İşletmemizin İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları iş yerinde etkili bir şekilde görülmektedir.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : SARIKAYA, Murat
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 01.10.1984 Kırşehir
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (368) 271 57 42 - 119
 Faks : 0 (368) 271 57 40
 e-mail : msarikaya@sinop.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi/ Makine Bölümü	2006
Lise	Kırıkkale Teknik Lisesi	2001

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2006-2008	Kırıkkale Üniversitesi	İdari Personel
2008-	Sinop Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Sarıkaya, M., Güllü, A., Seyman, M.N., “Meslek Yüksekokullarında İş sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verilmesinin Önemi”, Tubav Bilim Dergisi, 3 (2):386-391, 2009.
2. Güllü, A., Sarıkaya, M., “İş Hayatına Yeni Başlayacak Olan Gençlerin İş Sağlığı ve Güvenliğine Bakışı”, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, 2009.

Hobiler

Resim, Futbol, Bilgisayar Teknolojileri, Voleybol